

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Bakalářská práce

Instituce (rodina, manželství) na venkově a ve městě

Adam Vávra

© 2022 ČZU v Praze

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Adam Vávra

Ekonomika a management

Název práce

Instituce (rodina, manželství) na venkově a ve městě

Název anglicky

Institutions (family, marriage) in the countryside and in the city

Cíle práce

Hlavním cílem bakalářské práce je zjistit a porovnat, zda a jakým způsobem mladí dospělí (tj. osoby věkové skupiny 22-30 let), žijící v prostoru města a prostoru venkova vnímají fenomén instituce manželství a rodiny a dále zjistit, zda a popř. jaký existuje rozdíl ve vnímání mladých dospělých žijících na venkově a ve městě o jejich budoucím rodinném, popř. manželském životě.

Metodika

Teoretická část bakalářské práce (jako předpoklad zpracování části empirické), vychází z prostudování teoretické literatury, odborných zdrojů, pramenů, kronik, materiálů a dokumentů vztahujících se ke sledované problematice tak, aby bylo vymezeno základní pojmosloví zpracovaného tématu práce.

Propojení mezi teoretickou a empirickou částí práce tvoří sekundární a komparativní analýza dat o rodině a manželství v ČR ze statistických zdrojů.

Empirická část bakalářské práce se, pomocí polostrukturovaných rozhovorů, zabývá sběrem primárních dat. Práce je laděna do kvalitativního přístupu v empirickém výzkumu, neboť kvalitativní výzkum umožňuje získat reakce, názory a postoje dotazovaných a také zkoumat jejich vzájemné vztahy (Strauss A., 1999, str. 10), a to konkrétně v této práci s cílem zjistit, zda a jakým způsobem mladí dospělí (22–30 let) žijící ve městě a na venkově vnímají instiuci manželství a rodiny. Doplnkově bude použita technika pozorování. Data, získaná pomocí sekundární a komparativní analýzy a získaná terénním šetřením budou zpracována, analyzována, porovnána, vyhodnocena a interpretována.

Doporučený rozsah práce

cca 30 – 40 stran textu

Klíčová slova

institute, manželství, rodina, sňatečnost, porodnost, singles, město, venkov

Doporučené zdroje informací

- FIALOVÁ, Ludmila. Představy mladých lidí o manželství a rodičovství. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-87-7.
- GIDDENS, Anthony. Sociologie. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.
- HAMPLOVÁ, Dana. Vstup do manželství a nesezdaného soužití v České republice po roce 1989 v souvislosti se vzděláním. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2003. Sociological papers. ISBN isbn80-7330-029-x.
- HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.
- JANDOUREK, J. *Úvod do sociologie*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-749-3.
- KELLER, J. *Úvod do sociologie*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. ISBN 80-85850-25-7.
- KLÍMOVÁ CHALOUPKOVÁ, Jana a Petra ŠALAMOUNOVÁ. Postoje k manželství, rodičovství a k rolím v rodině v České republice a v Evropě. Praha: Sociologický ústav AV ČR, c2004. Sociologické studie. ISBN 80-7330-062-1.
- MATOUŠEK, Oldřich. Rodina jako instituce a vztahová síť. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-24-9.
- MOŽNÝ, Ivo. Rodina a společnost. 2., upr. vyd. Ilustroval Vladimír JIRÁNEK. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-86429-87-8.
- SKUPNIK, Jaroslav, MALINA, Jaroslav, ed. Panoráma biologické a sociokulturní antropologie: modulové učební texty pro studenty antropologie a "příbuzných" oborů. Brno: Nadace Universitas Masarykiana, 2002. Scientia (Nadace Universitatis Masarykiana). ISBN isbn80-210-2840-8.
-

Předběžný termín obhajoby

2022/23 ZS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Lucie Kocmánková Menšíková, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra humanitních věd

Elektronicky schváleno dne 6. 3. 2022

prof. PhDr. Michal Lošťák, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 10. 3. 2022

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 29. 11. 2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Instituce (rodina, manželství) na venkově a ve městě" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 29.11.2022

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval vedoucí mé bakalářské práce Ing. Lucii Kocmánkové Menšíkové, Ph.D. za cenné rady a odborné vedení při zpracování bakalářské práce. Dále bych poděkoval dotazovaným za spolupráci a ochotu a mojí rodině za podporu během studia.

Instituce (rodina, manželství) na venkově a ve městě

Abstrakt

Cílem bakalářské práce bylo zjistit a porovnat, zda a jakým způsobem mladí lidé věkové skupiny 22-30 let, žijící v prostoru města a prostoru venkova vnímají fenomény instituce manželství a rodiny. Cíle bylo dosaženo pomocí studie dokumentů, sekundární a komparativní analýzy dat o manželství a rodinách v České republice a pomocí polostandardizovaných rozhovorů s mladými dospělými ve městě a na venkově.

V teoretické části jsou vymezeny základní pojmy této problematiky. Jsou to instituce, manželství, rodina, její druhy, typy a historie těchto institucí. Dále pak vymezení pojmů město a venkov. Uváděnými a citovanými autory jsou např. J. Keller, A. Giddens, M. Petrusek, J. Jandourek aj. Oporu práce je přednostně vnímání manželství dle Skupníka, který říká, že manželství je především ekonomická kooperace partnerů a fyzická reprodukce nových členů. Autor práce se nechal inspirovat vnímáním pojmu rodina dle Jandourka, který říká, že rodina je společné soužití lidí, kteří jsou v příbuzenském vztahu a zahrnuje rodiče a děti.

Sekundární a komparativní analýzou bylo zjištěno, že dochází k poklesu počtu sňatků a uzavření manželství není prioritou současnosti. Napříč Českou republikou výrazně vzrostla porodnost a počet rozvodů má v uplynulém desetiletí klesající trend.

V empirické části byly zjištěny rozdíly v otázce týkající se vstupu do manželství z ekonomických důvodů jak ve městě, tak i na venkově. Někteří dotazovaní by z ekonomických důvodů manželství neuzavřeli a raději si počkají na lepší finanční situaci. Z ekonomických důvodů jsou zmíněny možnost hypotéky a dědictví. Pro věřící dotazované není ekonomické hledisko v tomto směru důležité. Ve městě i na venkově chápou mladí lidé velmi obdobně manželství i rodinu jako jistotu a uvádějí stejně důraz na lásku, důvěru a věrnost. Uvádějí i potřebu mateřství, radost, společné zájmy, naplnění vztahu.

Klíčová slova: instituce, manželství, rodina, sňatečnost, porodnost, singles, město, venkov

Institutions (family, marriage) in the countryside and in the city

Abstract

The aim of the bachelor thesis was to find out and compare whether and how young people in the age group of 22-30 years, living in the city and in the countryside, perceive the institution of marriage and family. The objective was achieved through a documentary study, secondary and comparative analysis of data on marriage and families in the Czech Republic and through semi-standardized interviews with young adults in the city and in the countryside.

The theoretical part defines the basic concepts of the issue. These are institutions, marriage, family, its types, and the history of these institutions. Then the terms city and countryside are defined. The authors mentioned and quoted are J. Keller, A. Giddens, M. Petrusek, J. Jandourek etc. The mainstay of the work is the perception of marriage according to Skupnik, who says that marriage is primarily an economic cooperation of partners and physical reproduction of new members. The author of the thesis was inspired by the perception of the concept of family according to Jandourek, who says that family is the coexistence of people who are in a close relationship and includes parents and children.

Through secondary and comparative analysis, it was found that there is a decline in the number of marriages and marriage is not a priority today. Across the country, the birth rate has increased significantly, and the number of divorces has been declining over the past decade.

In the empirical part, differences were found on the issue of entry into marriage for economic reasons in the city and in the countryside. Some respondents would not enter marriage for economic reasons and would rather wait for a better financial situation. The possibility of mortgage and inheritance are mentioned as economic reasons. For the believers, economic factors are not important in this regard. In the city and in the countryside, young people perceive marriage and family as security in very similar ways, and report equal emphasis on love, trust and fidelity. They also cite the need for motherhood, joy, common interests, and relationship fulfilment.

Keywords: institutions, marriage, family, natality, singles, city, countryside

Obsah

1 Úvod.....	7
2 Cíl práce a metodika	9
3 Instituce v současné společnosti se zřetelem na manželství a rodinu	11
3.1 Charakteristika sociálních institucí	11
3.2 Typy sociálních institucí	12
3.2.1 Instituce podle druhu	13
3.3 Instituce manželství a instituce rodiny	14
3.3.1 Historie instituce manželství a rodiny	15
4 Manželství a rodina v současné společnosti ve městě a na venkově	18
4.1 Instituce manželství.....	18
4.1.1 Manželství v současné společnosti	18
4.2 Instituce rodiny.....	20
4.2.1 Typy rodin.....	20
4.2.2 Funkce rodiny s důrazem na ekonomicko-zabezpečovací funkci	21
4.2.3 Rodina jako hodnota	23
4.3 Singles	24
4.4 Klasifikace území města a venkova	26
4.4.1 Klasifikace městského prostoru	26
4.4.2 Klasifikace venkovského prostoru.....	28
4.4.3 Diference mezi městem a venkovem – Pospolitosť a Společnosť.....	28
5 Sekundární a komparativní analýza dat o manželství a rodinách v České republice	33
5.1 Data o rodině a manželství z ČSÚ	33
5.1.1 Sňatečnost v ČR.....	33
5.1.2 Porodnost v ČR.....	35
5.1.3 Rozvodovost v ČR	36
5.2 Výzkumy Sociologického ústavu AV ČR související s manželstvím a rodinou	37
5.2.1 Postoje k manželství, nesezdanému soužití a rodičovství	37
5.2.2 Vstup do manželství a nesezdaného soužití v České republice po roce 1989 v souvislosti se vzděláním	38
5.3 Souhrn zjištění, učiněných pomoci sekundární a komparativní analýzy dat o manželství a rodinách v České republice	39
6 Vlastní empirické šetření o vnímání mladých dospělých o institucích manželství a rodiny ve městě a na venkově	41
6.1 Popis výzkumného šetření a základní charakteristika dotazovaných	41
6.2 Porovnání dat získaných empirickým šetřením	43

6.3	Vnímání instituce manželství mladými dospělými ve městě a na venkově.....	43
6.3.1	Vnímání instituce manželství mladými dospělými ve městě.....	43
6.3.2	Vnímání instituce manželství mladými dospělými na venkově	45
6.4	Vnímání instituce rodiny mladými dospělými ve městě a na venkově.....	48
6.4.1	Vnímání instituce rodiny mladými dospělými ve městě	48
6.4.2	Vnímání instituce rodiny mladými dospělými na venkově	50
6.5	Vnímání ekonomického hlediska mladými dospělými při založení rodiny ve městě a na venkově	52
6.5.1	Vnímání ekonomického hlediska mladými dospělými při založení rodiny ve městě	53
6.5.2	Vnímání ekonomického hlediska mladými dospělými při založení rodiny na venkově.....	55
6.6	Souhrn zjištění, učiněných pomoci vlastního empirického šetření	58
7	Závěr.....	61
8	Seznam použité literatury.....	64
9	Přílohy	71

Seznam grafů

Graf 1 Sňatky, čtvrtletní data, 2017–2022	34
---	----

Seznam tabulek

Tabulka 1 Charakteristické rysy venkovské obce a velkoměsta.....	29
Tabulka 2 Sňatky podle kraje bydliště ženicha, 2012 a 2016-2021	34
Tabulka 3 Narození, 2012 a 2016-2021 (výběr let).....	35
Tabulka 4 Rozvody, 2012 a 2016-2021	36
Tabulka 5 Základní informace o výzkumech Sociologického ústavu AV ČR.....	37
Tabulka 6 Základní charakteristika dotazovaných (město)	41
Tabulka 7 Základní charakteristika dotazovaných (venkov).....	42
Tabulka 8 Co pro Vás znamená manželství? (město).....	44
Tabulka 9 Co pro Vás znamená manželství? (venkov)	46
Tabulka 10 Co pro Vás znamená rodina? (město).....	49
Tabulka 11 Co pro Vás znamená rodina? (venkov)	51
Tabulka 12 Co pro Vás znamená založení rodiny z ekonomického hlediska? (město)	53
Tabulka 13 Co pro Vás znamená založení rodiny z ekonomického hlediska? (venkov)	56
Tabulka 14 Uvažujete o uzavření manželství?	58
Tabulka 15 Vstoupil/a? Odložil/a? Nezaložil/a? byste z ekonomického hlediska (do) manželství / rodinu.....	60

1 Úvod

Rodina jako instituce a společenská skupina je již dlouhou delší dobu centrem pozornosti psychologů, sociologů, ekonomů a mnoha dalších odborníků, kteří se snaží popsat její vývoj, znaky, rysy a charakteristiku v různých obdobích a teritoriích. Každý na tuto problematiku nahlíží z jiného hlediska, přičemž jsou sledovány také odlišné cílové skupiny a jejich pohled na rodinu a manželství jako instituci.

Rodina nejen v České republice prochází v současnosti významnými změnami až by se dalo říci krizí. Současná doba přinesla do rodinného života mnoho změn. V ČR od 60. let 20. století stále stoupá počet rozvodů a zároveň se zvyšuje počet neúplných rodin. Samozřejmě krize rodiny není spojena pouze s rozvodem, i když v této souvislosti o ní slyšíme asi nejčastěji. Krize rodiny se týká také problémů mezi partnery, neplněním základních funkcí rodiny apod. Další faktory krize jsou nízká stabilita rodiny, chybí očekávání trvalosti vztahu, odklad uzavření prvního manželství do vyššího věku, odsouvání rodičovství na pozdější období, mnoho předmanželských zkušeností jak v oblasti vztahů, tak i sexu nebo intimní vztahy a partnerství bez vazby na jeho přirozené možné důsledky.

Podle sociologů nevolí manželství a založení rodiny mladí lidé tak často hlavně proto, že nevěří v institut rodiny a manželství jako takovému. *„Co se týče dětí, i dříve bylo hodně předmanželských počtů. Ovšem když žena otěhotněla, došlo ke sňatku především kvůli společenskému tlaku. Ten už teď takový není. V současnosti je tolerance k jiným formám soužití větší,“* (Zajíčková, 2008) uvádí socioložka, která ve způsobu nesezdaného soužití vidí hlavně větší možnost svobody (Zajíčková, 2008).

„Podmínky pro zakládání rodin jsou stále těžší. Řada mladých lidí totiž nemá práci nebo nevydělává dost na to, aby se k takovému kroku odhodlali. Vyplývá to z nové studie Českého statistického úřadu“ (<https://www.irozhlas.cz/node/5931537>). Výsledky studie přiblížil na Radiožurnálu analytik Českého statistického úřadu Ondřej Nývlt.

Změny ve společnosti, které vedou k důvodům poklesu počtu manželství a zakládání rodiny, jsou mezi odborníky i lidmi řešeny neustále. A to v různých podobách jako jsou odborné knihy, výzkumy, články, ale i odborné a laické diskuze na internetu. Toto téma se týká nás všech, naší budoucnosti, toho, jaká bude vztahová, sňatková a reprodukční budoucnost, kam bude společnost směřovat.

Rozhodl jsem se sledovat a studovat téma rodiny a manželství v různých pohledech. Vzhledem k velikosti tématu jsem pro svou bakalářskou práci zvolil pohled určité věkové

skupiny ve městě a na tradiční vesnici na tyto instituce. Potřeby této skupiny, důvody pro a proti k založení rodiny a manželství.

2 Cíl práce a metodika

Hlavním cílem práce je zjistit a porovnat, zda a jakým způsobem mladí lidé věkové skupiny 22-30 let, žijící v prostoru města a prostoru venkova vnímají fenomény instituce rodiny a manželství a dále zda a popř. jaký rozdíl existuje ve vnímání mladých dospělých žijících na venkově a ve městě o jejich budoucím rodinném, popř. manželském životě.

Práce je rozdělena do teoretické a do empirické části.

Cílem teoretické části je charakterizovat a definovat základní pojmy, které se týkají řešené problematiky a je vypracována na základě studia odborné literatury, materiálů vztahující se k této problematice, článků, dokumentů, webových stránek a dalších relevantních zdrojů, které tuto problematiku mapují.

První kapitoly jsou zaměřeny na základní pojmy, jejich vysvětlení a definice. Charakterizují historii manželství a rodiny. V dalších kapitolách se teoretická část zabývá současnou společností, typy rodin, jejich funkcí a jinými formami soužití. Dále se věnuje klasifikaci města a venkova a jejich diferencemi. Poslední část se věnuje současným tendencím rodiny a manželství a jejímu postavení v současné společnosti.

Propojení mezi teoretickou a empirickou částí práce je sekundární a komparativní analýza dat o rodině a manželství v ČR ze statistických zdrojů.

Empirická část se, pomocí polostrukturovaného kvalitativního výzkumu, zabývá sběrem primárních dat. Kvalitativní výzkum umožňuje získat reakce, názory a postoje dotazovaných a také zkoumat jejich vzájemné vztahy (Strauss A., 1999). Výhodou kvalitativního výzkumu je především schopnost získat podrobný popis a vhled při zkoumání daného problému, dále zkoumá fenomén v přirozeném prostředí a hledá lokální příčinné souvislosti (Hendl, 2005). Kvalitativní výzkum byl vybrán díky možnému bližšímu kontaktu s dotazovanými, což je v rámci tohoto výzkumu možné.

Zkoumaný vzorek dotazovaných je složen z pěti mladých žen a pěti mladých mužů z města a stejného počtu mladých lidí z venkova. Města i obce venkova jsem vybral tak, aby byl výzkum proveden napříč ČR. Vybrané lokality znám a mám k nim osobní vztah. Vybraná města jsou Praha, Ústí nad Labem, České Budějovice, Valašské Meziříčí, Olomouc. Venkovské obce jsem zvolil Černý Důl, Jetětice, Lštěň-Hostomice, Hovězí, Tvrdonice. Polostrukturovaný rozhovor je veden v domácím prostředí dotazovaného.

Od své práce očekávám, že objasní, jak mladí lidé vnímají manželství a rodinu. Tomuto tématu bakalářské práce se také věnuji proto, že je to v současnosti velmi probírané téma a je součástí i mé věkové kategorie.

3 Instituce v současné společnosti se zřetelem na manželství a rodinu

3.1 Charakteristika sociálních institucí

Výraz instituce má původ v latinském slovesu *instituere* = zřizovat, ustanovovat. Dle Velkého sociologického slovníku v sociologickém i antropologickém smyslu instituce „*V zásadě každý obecně praktikovaný a v dané kultuře předávaný způsob řízení*“ (Petrusek, Maříková, Vodáková, 1996). Keller definuje sociální instituci jako „*Každý obecně praktikovaný způsob jednání sloužící naplnění určité reálné nebo fiktivní potřeby nebo také jako uvědomovaný a na základě minulého jednání ustálený (standardizovaný) způsob řešení problému, jehož uplatňování členové společnosti od sebe vzájemně očekávají*“ (Keller, 1992).

V dějinách sociologie byly instituce definovány jako:

1. stálé skupiny integrované ve společnosti;
2. nejdůležitější skupiny uznané ve společnosti;
3. skupiny s neosobními funkcemi (F. W. Znaniecki, 1945);
4. projevy nezbytných kulturních činností (B. Malinowski, 1949);
5. systematizované a uznávané mravy (G. W. Sumner, 1906);
6. pevně vymezené procedury a rituály (R. M. MacIver, 1931);
7. kombinace norem, statusů a rolí (R. Linton, 1936)

(Petrusek, Maříková, Vodáková, 1996).

V následujícím vymezení je pojem instituce, popřípadě institucionalizace označen v nejširším slova smyslu soustavou stránek nebo prvků společenské skutečnosti, které vyhovují těmto podmínkám:

- a) jsou relativně stálé, nevztahují se k jednotlivým aktuálním procesům, nýbrž k soustavám opakujících se činností;
- b) obecně určují, typizují jednotlivé způsoby, formy, druhy společenských činností a současně stanoví i podíl lidí na těchto činnostech;
- c) mají objektivní charakter, to znamená, že jsou ve svém působení a ve své existenci nezávislé na konkrétních lidech nebo skupinách; institucionalizace přesahuje osobní vztah lidí a v tomto smyslu má neosobní charakter;
- d) institucionální sféra se vztahuje jak na normativní systém společnosti, tak na faktické společenské procesy; o institucionalizaci v plném slova smyslu mluvíme tam, kde ustálené společenské jednání se shoduje s normativní soustavou společnosti;

e) vzhledem k jednajícímu vystupují instituce jako soustavy regulativů, které určují jeho jednání; tyto regulativy se prosazují v poznávací orientaci a v motivaci jednajících, v jejich postojích; současně ve své fakticitě představují instituce podstatnou součást situace, v níž lidé rozvíjejí svou činnost; proto jsou instituce v určitém vztahu k potřebám lidí jako jednotlivců i jako členů společenských skupin;

f) instituce umožňují uspořádanost společenského života, představují jednu ze základních složek společenské struktury, rozvíjejí se kolem funkčních ohnisek sociálního systému, mají výrazně funkční charakter (ať již jsou v různých vztazích eufunkční nebo disfunkční); instituce jsou produktem činnosti lidí, lidé je svou činností nejen naplňují, ale také překračují, a tím přispívají k vzniku nových forem institucionalizace.

Většina vymezení kategorie instituce, která nacházíme v historické i v současné sociologické literatuře, obsahuje jeden nebo více z uvedených znaků. Přitom některá pojetí instituce se liší v přijetí, popřípadě ve výkladu charakteristik, zvláště těch, které jsou uvedeny v bodě c), d), e) (Svoboda, 1970).

3.2 Typy sociálních institucí

Sociální instituce jsou materiální i duchovní. Ovlivňují chování člověka ke shodě s nároky a požadavky společnosti a sociálního systému, do kterého je člověk. Velký sociologický slovník uvádí, že při vymezení typu instituce hraje klíčovou roli odlišení od organizací. Instituce znamená způsob provádění určitých činností. V organizaci lidé činnost institucionalizovaným způsobem provádějí.

a) Instituce podle stupňů volnosti

Normativně kontrolní (totální, všeobjímající)

Odpovídá jednání strukturovaného z vnějšku (odpovídá chápání jednání Marxem a Durkehimem). Vše je zakázáno, co není dovoleno. Přísně určená pravidla, která jsou nezávislá, vymezení toho, co máme dělat.

Hrově-smluvní

Hra má určitá pravidla. Pravidla jsou vymezená, předepisující. Pro sociální interakci jsou volnější. Vzájemné vyjednávání mezi jedinci, co je možné si dovolit v určité sociální situaci. Odpovídá teorii strukturace a významům jednání – pravidla v organizovaných skupinách, kluby přátel, setkání spolužáků apod. (Kabele, 1998).

b) Instituce podle způsobu vzniku

Neformální (neexistuje předpis)

Obyčejné, každodenní způsoby jednání, ustavující vzorce jednání, kdy záleží na jedinci, zda je bude akceptovat – zvyky, tradice nebo rozhodnutí jedince (ekonomie). Dále každodenní způsoby jednání, spojené s principy společnosti (obecně sdílené konvence – pozdrav, vykání, podání ruky) tj. podřízení se celku (sociologie). Neformální instituce jsou celkem stabilní, ale historicky velmi proměnlivé.

Formální (na základě předpisu)

Regulované chování dané předpisem, zákonné normy, občanská práva, ústava. Dále regulované chování s prostředky donucení, totální instituce – policie, armáda (Veblen, 1999).

c) Instituce podle úrovně

Instituce jako způsoby řešení problémů

Zavedené praktiky jako zvyky, předpisy a normy, které jsou vykonávány v dané kultuře obecně. Kolektivní osoby – lidé řešící své problémy prostřednictvím kolektivní osoby (kdo jedná, ten je kolektivní osoba – např. vysoká škola).

Meta-instituce

Pomáhají v řešení problémů vzniklých při řešení problémů – řešení problémů první úrovně institucí. Možné problémy jsou například asymetrická informace – řešena meta-institucí komunikace, dále pak obtížná poměřitelnost hodnot – řešena meta-institucí trhu, stranicství (nejsme nezávislí – někomu dáváme přednost) – řešeno meta-institucí morálky a vzdělávání/socializace nebo reálné střety mezi lidmi – řešeno meta-institucí práva.

3.2.1 Instituce podle druhu

Další dělení uvádí Jandourek na instituce politické, ekonomické, finanční, právní, vzdělávací, kulturní, náboženské, společenské, sportovní a totální, které představují zvláštní typ institucí. Lidé v nich tráví delší dobu bez přerušení, případně i celý život: nemocnice, domovy, věznice, kláštery, léčebny dlouhodobě nemocných a podobně.

Instituce působí jako mechanismus sociální kontroly a udržování sociálního řádu. Funguje jako vzor jednání. Ulehčuje život a usnadňuje spolupráci.

Příklady: adopce, bohoslužba, úplatek, demokracie, svátek, úřad, školství, manželství, cech, souboj, klientství, bankovníctví, celibát, příbuzenství, trh, stát, válčení, půst, pozdrav (Jandourek, 2001).

3.3 Instituce manželství a instituce rodiny

Manželství je dle Cimického: “Instituce, kde by měla platit vzájemná dohoda, rovnováha a respektování osobnosti druhého. Jedině tak může takové partnerství odolat času a nepřízni osudu.“

Dle autorky Maříkové: “Manželství je obvykle společensky uznáný, legalizovaný sexuální vztah mezi dvěma nebo více partnery opačného pohlaví, o které se předpokládá, že se dříve nebo později stane základem rodiny.“

Jiný pohled na manželství vidíme u právníků. Ti nahlíží na manželství z pohledu zákonů. Další názor bezesporu patří náboženství, které vidí v manželství svátost, svazek, co spojil Bůh. „Pokud se podíváme na manželství nebo partnerské vztahy, tak aby byly uspokojivé, ve většině případů se lidé hledají v rámci jistých shod. V tomto případě jde o shody na základě dvou principů. Skoro každý z nás si vybírá partnera na základě toho, že s tím dotyčným sdílí jisté životní hodnoty, alespoň ty základní. A v neposlední řadě také na základě jistých osobních zkušeností a alespoň podobného stupně osobní zralosti – princip volby podle podobnosti. Ovšem na druhé straně má někdo z nás i potřebu mít partnera, který má opačné povahové vlastnosti a doplňuje nás jiným způsobem. Příkladem může být, že méně aktivní člověk si naopak najde partnera, který je aktivní a tím ho žene vpřed. Tomuto se říká – princip doplňující volby“, říká Langmajer, Krejčířová, str. 178 (Langmajer, Krejčířová, 2006).

Zacharová, Šimíčková-Čížková, str. 93, uvádí: „Dnešní doba je zejména časem k vytváření milostné blízkosti, následné volby partnera a na to navazující vstup do manželství. Jak víme, na počátku vztahu je spíše fyzická přitažlivost, která se postupně vytrácí, a naopak se buduje partnerský vztah. Do popředí se zejména dostávají zodpovědnost, spolehlivost a také možnost se umět s partnerem domluvit. Jak víme, manželství je jeden z těch nejdůležitějších kroků, které ve svém životě lidé dělají. A pokud se podíváme do minulosti a současnosti, jisté je, že i když manželství ztratilo postupně svoji společenskou váhu, i tak je pro většinu lidí nevhodnějším způsobem, jak si svůj život zorganizovat a splnit jistou povinnost vůči svým dětem“.

Samotný zákon o rodině definoval manželství jako: “Svazek muže a ženy založený zákonem stanoveným způsobem, kde hlavním účelem je především založení rodiny a také výchova dětí. K zákonu o rodině se definovaly tři funkce manželství a to biologická, výchovná a také ekonomická“.

Jak uvádí jedni z autorů: “Manželství požívá zákonné ochrany. Nový občanský zákoník jako jeden z hlavních účelů manželství nově zdůrazňuje vzájemnou podporu a pomoc. Manželé jsou si povinni úctou, jsou povinni žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat důstojnost,

podporovat se, udržovat rodinné společenství, vytvářet zdravé rodinné prostředí a společně pečovat o děti“ (Novotný, Ivičičová, Syrůčková, Vondráčková, 2014).

„Každý víme, že by manželství mělo být svazkem nejbližších lidí, přičemž se také očekává plnění nejen zákonných, ekonomických, ale také morálních povinností, které zajistí oběma manželům míru pochopení, lásky a úcty jeden k druhému“ (Novotný, Ivičičová, Syrůčková, Vondráčková, 2014).

3.3.1 Historie instituce manželství a rodiny

Vznikem lidského druhu „homo sapiens“ počínají etapy vývoje manželství a následně rodiny. Manželství skupinové je nejstarším druhem spojení. Jeho vývoj se váže ke vzniku rodového soužití. Jde obzvlášť o kolektivní obstarávání obydlí, stravy a společnou ochranu. Vytváří se silnější sociální vztahy především z důvodu pokrevní příbuznosti osob spojených pouty hospodářskými a společenskými.

Naši dávní předkové se seskupovali ve stádech. Stádo vyměnila prvobytně pospolná společnost v podobě matriarchátu, z něhož započal první druh manželství — skupinové manželství. Každý z manželů žil a patřil k vlastnímu rodu. Jejich potomci však neznali otce, ale pouze matku a stávaly se součástí jejího rodu. Matriarchát znamenal docenění práce žen – lidé si více cenili žen a jejich práce byla efektivnější. Matriarchát pak vedl ke vzniku další nové podobě manželství a rodiny – manželství párové.

Z pohledu otroků nebyl v nevolnické společnosti moc prostor pro vývoj manželské a rodinné instituce. Otroci byli pro otrokáře majetkem a prostředkem pro jeho výrobní činnosti. Zakládání rodin nebylo otrokům umožňováno, protože se otrokyně a otroci nesměli sdružovat, jako ostatní lidé. Za specifických a mimořádných okolností se otrokyně mohly z otroctví vykoupit (např. porodila-li otrokáři tři děti – otroky, dostala za to svobodu) (Klabouch, 1962).

„Veliký význam při rozvoji manželství tvořily zásady jeho vzniku v římském právu. Manželství s plnými právními účinky bylo v římském právu možné uzavřít jen mezi plnoprávními a dospělými občany, jestliže nebylo mezi nimi manželských překážek. Vznik manželství absolutně vylučovala impotence, trvající jiný svazek manželský a od principátu též vojenský stav. Relativními překážkami byla pokrevní příbuznost po přímé i vedlejší linii. Sňatek uzavřený při existenci takových překážek nebyl platný“ (Klabouch, 1962).

V Římě začínala zletilost od 25. roku. O sňatku rozhodovala pouze fyzická schopnost jedinců. Věková hranice k uzavření sňatku nebyla předepsána. Obvykle uzavírali manželství mezi 14-18 rokem. *„Přestože starověké Řecko tolik přispělo k evropské kultuře a římské právo*

se stalo klíčovým pro civilní spory, na úrovni manželství nezanechaly klasické civilizace Evropy příliš výrazný odkaz“ (Goody, 2006).

Feudalismus zápasil s otrokářstvím v římské říši asi dvě století, až prokázal svoji převahu a podařilo se ho vytlačit. Neznamená to zrušení třídních rozdílů. Feudální společenský řád vytváří celkově nové podmínky pro život v manželství a rodině. Zrušením otroctví vzniká možnost života v rodinných vztazích i přímým pracovníkům ve výrobě-poddaným-třebaže jejich manželství jsou spoutána omezeními vyplývající z práv feudálů nad jejich osobami.

Podstatný vliv na rozvoj manželství a rodiny měla v této době církev. Katolická církev nakládá řadou dogmat jako jsou například: „Svátostná povaha manželství nebo přísná monogamie a nerozlučitelnost manželství za života manželů.“ Podoba manželství a rodiny, společného soužití a moc otcovská, byla ve feudalismu velice široká, ale stejně jako moc nad manželkou se zmírňovala. Jejimi nejdůležitějšími povinnostmi se stala výchova, hmotné zabezpečení dítěte a určení jeho povolání.

„Rodina je první trvalý a přirozený kolektiv“ (Mannschatz, 1971). Engels a Marx nazvali rodinu za jeden z hlavních okamžiků utváření lidské historie pro její úlohu reprodukce a produkce bezprostřední existence života. Vývojové stádium rodiny a práce pokládali za dva hlavní směry formující společenské vztahy. Vyjasnění vzájemnosti těchto dvou faktorů, které mají vliv od samého počátku lidských dějin, interpretují i základní změny ve formách rodiny. B. Engels vědecky dokázal ve své studii (Engels, 1967), že manželství a rodina prodělaly změny související s dlouholetým vývojem a měnily se s rozvojem a změnami ve společnosti. *„Rodina tedy je produktem dějinného vývoje“ (Marx, Engels, 1954).*

Průmyslová revoluce, která probíhá koncem osmnáctého a počátek devatenáctého století má velmi důležitý vliv na vývoj manželství a rodiny. Buržoazie vyhláší nezadatelná lidská práva a požaduje rovnost všech lidí před zákonem. Snaží se především omezovat počet manželských bariér a odstranit spousta omezení, která vytvořil feudální řád. Manželství je kontrakt, který není podstatně odlišný od církevní jurisdikce a zlepšuje právní pozici žen a dětí. Žena je povinna svého muže poslouchat a muž svou ženu ochraňovat. V listopadu 1781 byl vydán „Patent o zrušení nevolnictví“, jehož vydáním byla odstraněna všechna omezení k sňatku. Bez svolení vrchnosti směli poddaní od tohoto data uzavírat manželství a svůj úmysl vzít se pouze oznamovali. Významnou historickou událostí v rozvoji manželství a rodiny se stala 1. světová válka 1914-1918. Rodinný život byl v rozkladu, a to směřovalo k úbytku narozených dětí a počtu uzavřených sňatků. Období 1900-1945 se stalo pro rozvoj vztahů další ranou. Reforma manželského života trvala po těchto obdobích až do studentského převratu, který nastal 17. listopadu 1989. V partnerských vztazích nastává v současnosti rozvolnění.

Díky rozvoji podnikatelské sféry, možnostem studií v zahraničí a cestování dochází k navyšování věku pro uzavírání manželství, zakládání rodiny a zmenšování počtu dětí v ní.

4 Manželství a rodina v současné společnosti ve městě a na venkově

Rodinou, manželstvím a jejich charakteristikami jako společenskými institucemi a vymezením jejich vztahu ke společnosti se zabývá především sociologie, z určitých hledisek někdy i filozofie. V literatuře existuje mnoho prací, které se zabývají problematikou rodiny a manželství. Odlišnosti se najdou v definování rodiny a manželství, zejména v jejich funkcích, na druhé straně ale docházejí autoři v podstatě ke shodným závěrům.

Rodina a manželství mají v různých kulturách různé podoby. Z hlediska plnění svých funkcí jsou obě instituce stále v dnešní společnosti nenahraditelné. Závisí na nich existence každého státu. Politické i kulturní vlivy v posledních letech změnilu podobu současné české společnosti, a tím i priority při zakládání rodiny a uzavírání manželství.

4.1 Instituce manželství

Z antropologického hlediska definuje manželství Skupnik: „formy i obsah manželství jsou kulturně (sociálně a historicky) vysoce variabilní, je proto obtížné postihnout všechny jeho charakteristiky. Nejčastěji se jako znaky manželství uvádí regulace sexuálních styků mezi určitými muži a ženami, ekonomická kooperace partnerů, fyzická reprodukce nových členů komunity a jejich enkulturace, zajištění plného sociálního statusu potomkům a ustanovení sociálně signifikantních vztahů mezi skupinami příbuzných obou partnerů“ (Skupnik, 2002).

Singly uvádí, že lidé sice touží po pevných vazbách, ale zároveň si cení své svobody, kterou ale nechtějí omezovat. Lidé raději volí často svobodu než bezpečí a stabilitu. Objevuje se i forma vztahu, kterou je „čistý vztah“. Čistý vztah je instituce, kterou pojmenoval Giddens. Je založen na individuálním uspokojení partnerů. Tento vztah není založený na záruce, pouze na momentální spokojenosti, nepřináší tedy jistotu dlouhodobého vztahu (Giddens, 2003). Rodina zůstává důležitým prostředím socializace, intimity a sociální podpory (Jandourek, 2001). Zákon definuje manželství takto: „Manželství je trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon. Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc“ (Zákon občanský zákoník, Rodinné právo, část druhá, 2012, § 655).

4.1.1 Manželství v současné společnosti

Mladá generace vnímá manželství z hlediska praktického a emocionálního. Výzkumy ukazují, že volba praktického hlediska (finanční jistoty, právní záruky atd.) je menší než emocionálního (láska). Zajímavé je, že pro ženy nemá manželství výrazně vyšší hodnotu než pro muže.

Nejdůležitější důvody pro vstup do manželství jsou láska, touha po zázemí a společná snaha, aby se děti narodily do manželství (Hamplová, Šalamounová, Šamanová, 2006).

V současnosti dochází ke snižující stabilitě manželství. Příčinou je soužití mimo manželství. Sňatek dnes není podmínkou společného života, většinou je až řešením, když partneři plánují dítě. Všechny změny, které probíhají v instituci manželství, souvisí se změnami ve společnosti. Jsou důležité hodnoty, jako je autonomie a ovládání svého vlastního osudu. To vše je důvodem k oslabení instituce manželství. Atraktivnější jsou v současnosti svobodnější formy soužití, které jsou pro individualitu jedince vhodnější. Manželství jako instituce se nachází ve fázi krize, lidé hledají alternativní formy soužití (Výrost, 1997).

V České republice se začíná tradiční rodina rozpadat v 70. letech 20. století. Dochází ke společenskému přijetí rozvodu. Dnešní padesátiletí mají problémy v partnerských vztazích, protože často nemají správný příklad z vlastní nukleární rodiny. Důsledkem toho je, že jejich děti také neznají tradiční hodnoty a často se rozvádějí (Malina, 2009).

V České republice došlo po roce 1989 ke společenským, politickým i kulturním změnám, jejichž příčinou byla i změna sociální. Dochází k celkovému posunu v partnerských vztazích, k odkládání manželství a rodičovství do vyššího věku, k nárůstu bezdětnosti a nárůstu kategorie mladých jednotlivců v samostatné domácnosti. Výzkum M. Tomáška z roku 2000 dokazuje, že hlavní důvod, proč mladí lidé nejsou schopni udržet dlouhodobý vztah je vyšší pracovní vytížení. Dále mladí lidé uvádějí, že pokud by byli vystaveni společenskému tlaku, jako tomu bylo před rokem 1989, nejspíš by se pro vstup do manželství rozhodli mnohem dříve. Tento výzkum se dále zaměřil na nové formy vztahů (Tomášek, 2006).

Dříve bylo běžné, že lidé okolo dvaceti let vstupovali do manželství. V 90. letech, po změně politického režimu, sňatečnost ve věkové skupině 25-30 let klesla. Lidé nemají potřebu legitimizovat své soužití, pokud žena otěhotní. Je všeobecně tolerováno společné soužití bez sňatku, avšak většina mladé generace nepovažuje nesezdané soužití za nejlepší alternativu. Většina lidí, až 80 % z těch, kteří žijí v této formě soužití, uvádí, že mají v plánu v budoucnosti uzavřít manželství (Možný, 2006). Charakteristiky současné české rodiny, které odpovídají hodnotám společnosti uvádí Malina a spol. v antropologickém slovníku: „*Více se objevuje zaměření na jednotlivce, upřednostňují se individuální potřeby než celek. Nízká stabilita rodiny – Česká republika se řadí mezi země s vysokou rozvodovostí (až 40 %). Lidé neočekávají trvalý vztah. Počítají s tím, že na základě svobodného rozhodnutí se můžou s partnerem rozejít. To je i důvod proč vznikají alternativní formy vztahu. Odklad manželství do pozdějšího věku. Tento trend se neustále zvyšuje (podle statistiky z roku 2006 byl průměrný věk novomanželů 30,9 let u mužů a 28,4 u žen)*“ (Malina, 2009).

4.2 Instituce rodiny

Velký sociologický slovník uvádí rodinu jako: „*obecně původní a nejdůležitější spol. skupina a instituce, která je základním článkem sociální struktury i základní ekonomickou jednotkou a jejímiž hlavními funkcemi je reprodukce trvání lidského biologického druhu a výchova, resp. socializace potomstva, ale i přenos kulturních vzorů a zachování kontinuity kulturního vývoje*“ (Maříková, Petrušek a Vodáková, 1996). Brtníková a Šedivý definují rodinu takto: „*Rodina je místem, kde se zachovává a uskutečňuje generační kontinuita, kde se přenáší zkušenosti, názory a životní postoje na další pokolení. Tvoří základ výchovného působení, formuje osobnost člověka v nejdůležitějším období – v dětském věku a dospívání*“ (Brtníková, Šedivý, 1985). Další zajímavé vymezení, vidí rodinu jakožto univerzálního činitele procesu socializace. Vnímá ji jako instituci, nabízející jedinci vzory pro identifikaci s očekávaným chováním na role muže a ženy. Rodina je instituce, která působí jako regulátor chování a udává společensky přijatelné normy chování. Rodina vytváří postoj jedince k sobě, okolí i společnosti celkově (Výrost, Slaměník, 2008).

4.2.1 Typy rodin

1) podle úplnosti

- úplná (matka, otec a děti žijící společně)
- neúplná (kde chybí jeden z rodičů – rozvod, úmrtí)

2) podle původu

- orientační /primární/ (výchozí rodina, do které se jedinec narodí a vyrůstá v ní)
- reprodukční /sekundární/ (nová rodina vytvořená v dospělosti)
- druhotně vzniklá (nová rodina, do které si partneři přivádí děti z minulých svazků)

3) podle velikosti

- nukleární (ve které trvale žijí rodiče a děti)
- rozšířená (zahrnuje také příbuzné ze strany rodičů, prarodiče, tety, strýce atd.)

4) podle funkčnosti

- funkční (zajišťuje všechny potřeby všech svých členů)
- disfunkční (neplní některou se svých základních funkcí)
- afunkční (neplní své základní funkce a ohrožuje život dětí)

5) podle životního stylu

- konzumní (rodina je zaměřena na peníze a materiální hodnoty)
- křesťanský (v rodině preferuje víra v Boha a s ní spojené „činnosti“ - pravidelná návštěva kostela, pravidelná modlitba apod.)
- přírodní (rodina tráví spoustu času v přírodě, uvědomuje si hodnoty přírody)
- vesnický (rodiče pochází z vesnice, udržují styky, rádi se tam vrací a tráví svůj volný čas a dovolené)
- městský (rodina je orientována na život ve městě a styl je této lokalitě orientován)

4.2.2 Funkce rodiny s důrazem na ekonomicko-zabezpečovací funkci

V dnešní rozpadající se průmyslové společnosti stále rostou nároky na rodinu. Výsledkem je částečně nefunkční rodina. Na druhou stranu současná doba posiluje význam domova jako útočiště před nástrahami veřejného světa a domácí prostředí se stává jistotou. Zejména v sociálně znevýhodněných prostředích je rodina často jedinou oporou pro své členy, zejména děti. Jako taková zůstává nenahraditelnou institucí, protože spojuje specifickou a univerzálnost tím nejlepším možným způsobem – bez osobního, angažovaného zaujetí rodičů na osudu potomků by se děti vychovat nedaly a bez respektu k danému stavu společnosti a jejím potřebám také ne (Matoušek, 1997). „*Nepochybně je základní funkcí rodiny reprodukce lidského rodu, což nezahrnuje pouhé početí a porod, nýbrž celou plejádu úkolů a činností, které shrnujeme pod pojmy reprodukce a produkce života*“ (Plaňava, 2000).

V historickém vývoji společnosti se měnilo mnoho funkcí rodiny. Jak se mění společenské podmínky, některé funkce se stahují do pozadí nebo úplně mizí, zatímco jiné se stávají důležitými. V současné době existuje několik základních funkcí, které určují postavení rodiny ve společnosti (Petrusek, Maříková, Vodáková, 1996).

Za přehledné považují vymezení rodinných funkcí podle Dunovského (1986). Ten definuje funkce rodiny jako různé úkoly, které rodina jako sociální skupina plní v první řadě pro své členy, ale současně i pro společnost jako celek. Přestože rozdělení není z příliš aktuální publikace, je vymezení těmito čtyřmi skupinami i stále užíváno. Jsou v knihách pozdějšího data vydání, v učebnicích i na internetu.

- **Biologicko-reprodukční funkce**

Zabezpečuje udržení života na zemi. Je důležité nejen pro rodinu, ale i pro společnost obecně. Tato funkce nabývá svůj význam pouze v rodině (i když je možné ji uplatnit i mimo ni). Není jen o tom dítě počít a porodit, ale následně zabezpečit jeho potřeby a podmínky pro kvalitní vývoj jeho osobnosti. Je těžké najít vhodnější a hodnotnější prostředí než fungující rodinu.

- **Ekonomicko-zabezpečovací funkce**

bývá označována také jako materiální a ochranná

Vztahuje se nejen na dítě v rodině, ale na všechny její členy. Zabezpečovací funkce se netýká jen oblasti materiální, ale postupně přechází do oblasti sociální, duševní až duchovní. Má tedy v nejširším pojetí poskytovat svým členům životní jistoty. Rodiče mají jako první odpovědnost za hmotnou péči o své děti. Úměrně se zvyšováním životní úrovně rodiny i společnosti se tato péče stupňuje. Sociálně slabým a potřebným rodinám pomáhá při plnění této povinnosti (funkce) stát, a to dávkami státní sociální podpory jako jsou například přídavek na dítě, placená mateřská a rodičovská dovolená, daňové úlevy atd. (Střelec a kol., 1992). Rodina je mikroekonomická jednotka svobodně nakládající s finančními a materiálními prostředky, kterými disponuje. Rodiče mají zodpovědnost za zajištění těchto podmínek potřebných pro zdraví a plnohodnotný vývoj svých dětí. I přes různá sociální opatření státu dochází k podstatnému ekonomickému zatížení rodin vlivem péče o děti (Střelec, 2005). V české společnosti existují v současnosti dva modely uspořádání genderových rolí. První model upřednostňuje ženu, která nese větší díl odpovědnosti za péči o děti a domácnost. Druhý model, tzn. egalitární, kdy oba rodiče mají stejně náročné zaměstnání a péči o děti a domácnost si dělí rovným dílem. Ve skutečnosti však převládá první model, kdy ženy nesou větší zodpovědnost za péči o děti a domácnost. Na hospodaření rodiny se někdy podílejí i dospívající děti. Přesto však, nemají-li všichni členové rodiny možnost, finančně se podílet na hospodaření rodiny, mělo by docházet k přerozdělování finančních prostředků tak, aby z nich měl každý stejný užitek. V případě nouze nastupuje stát se svým sociálním programem. Občanům pomáhá při péči o děti, nemocné a staré lidi (Matoušek, 2003). Materiální funkce rodiny se uskutečňuje vůči svým členům a dále i k celé společnosti. Rodina svým členům zajišťuje materiální a finanční prostředky. S tím souvisí i zapojení členů rodiny do výrobní či nevýrobní sféry určitých profesí za pomoci profesní přípravy. Investováním a využíváním finančních prostředků přispívá ke stabilitě ekonomického systému (Střelec, 2005).

- **Emocionální funkce**

Tato funkce je pro každého člena rodiny nezbytně důležitá. Citové zázemí je hlavní výsadou nejen funkcí rodiny. Těžko hledat nějaké další místo, kde můžou lidé najít intenzivní, dlouhodobý a uspokojivý pocit podpory, bezpečí, jistoty a lásky. Emocionalita by měla zajišťovat harmonii a pocit uspokojení v životě každé rodiny.

- **Socializačně-výchovná funkce**

Rodiče jsou ve výchovném procesu nejdůležitější a první činitelé. Jejich povinností je plnit všechny povinnosti při výchově a být vzorem. Jsou zodpovědní za rozvoj, jednání a chování svých dětí. Rodina je pak místo, kde dítě poprvé prochází socializačním procesem. Rodina by dítěti měla být příkladem. Měla by mu pomáhat, podporovat jej, pečovat o něj, ochraňovat a učit samostatnosti. Dále do této funkce patří příprava na vstup do praktického života a utváření hodnotového žebříčku. Matějček a Dytrych (1994) uvádí, že základním úkolem rodiny je v podstatě prosazovat a chránit děti a jejich práva tak, jak jsou obsaženy v Úmluvě o právech dítěte.

4.2.3 Rodina jako hodnota

Významnou roli hraje rodina především socializací, která je součástí jejích základních funkcí. Díky ní předává svým dětem své návyky a stereotypy. Tím pomáhá zachovávat hodnoty, normy a symboly, které mají významný úkol pro utváření sociálních pozic. Neboli jak uvádí Rudolf Kohoutek: „Rodina jako základní mikroprostředí zprostředkovává dítěti v průběhu sociálního učení hodnotové vzory a vzorce chování.

Tyto hodnoty a normy předává rodina dítěti na základě výchovy, která ho může ovlivňovat jak kladně, tak i záporně. Dítě není ovlivňováno pouze pasivně, ale na styl výchovy určitým způsobem reaguje a tím zároveň ovlivňuje rodiče v dalším výchovném postupu. V tomto ovlivňování je důležité, jaký mají rodiče a děti vztah.

Jednotlivé styly výchovy dle psychologa Juliána Melgosa:

- **přílišná benevolence** – rodiče dětem poskytují dostatek citové podpory, ale bohužel je málo kontrolují, jsou ochotni s dětmi komunikovat, naslouchat jim, ale v ničem je neomezují
- **nedostatek zájmu** – rodiče své děti téměř vůbec nevychovávali, nevěnují jim žádný zájem, nekomunikují s nimi, jsou pro ně spíše břemenem

- **styl autoritativní** – vyznačuje se malou citovou podporou ze strany rodičů, děti vychovávají pouze pomocí příkazů a zákazů
- **styl demokratický** – rodiče jsou pro své děti velkou citovou oporou

Jaký výchovný styl rodiče upřednostňují, má posléze vliv na děti, na to, jak vnímají svou osobnost, jaké preferují hodnoty ve vztahu k sobě i ke svému okolí. Díky stylu výchovy volí rodiče také to, jakým způsobem budou postupně předávat své poznatky o světě, učit je, co je a není dobré. Výchovný styl je vázán i na životní styl a životní filozofii rodiny. Zde se nachází vzorce chování, norem a hodnot, které dětem prostřednictvím rodinného prostředí předáváme. Dle pedagožky Zlatice Bakošové se především nemá zapomínat učit děti k hodnotám lásky, slušnosti, úcty, tolerance, přátelství, solidarity a dobra.

„Úspěšná výchova tkví především v tom, že dítě ani v dospělosti neztratí úctu k životu a úžas nad světem“ (Sunderland, 2008).

- **„Hodnoty se nevstřebávají násilnou formou** – tento krok je omlouván snahou kompenzovat vnější hodnotovou krizi současné, především městské společnosti. Tyto metody však nelze akceptovat. Skutečné hodnotné cíle výchovy zahrnují sociální, emocionální, intelektuální, etické a duchovní principy a hodnoty, které činí dítě šťastným a umožňují mu formovat silnou, harmonickou osobnost, jež je schopna odolat jakýmkoli rušivým vlivům
- **hodnoty jsou částečně osobní a subjektivní** – přestože existuje jistá shoda na poli základních principů, je zřejmé, že hodnoty se člověk od člověka liší
- **hodnoty jsou částečně určeny potřebami** – navzdory osobnímu příklonu k ideálům je nutno počítat s tím, že konkrétní okolnosti vytvářejí potřeby, jež ovlivňují pořadí na hodnotovém žebříčku člověka. Význam té či oné hodnoty určují potřeby, okolí a zkušenosti
- **hodnoty a chování jsou provázány** – v současnosti s výchovou je významným úkolem rodičů objevit ty vlastnosti a typy chování svých dětí, které souznějí s jejich hodnotami
- **výchova k hodnotám je obtížná a vyžaduje dlouhodobý závazek** – výsledek snažení rodičů nebývá viditelný okamžitě. Předávání hodnot je náročný úkol, jehož ovoce rodiče nemusí někdy ani sklídit“ (Melgosa, Posse, 2003).

4.3 Singles

Singles, stejně jako rodina, nemá jednoznačnou definici, na které by se shodli všichni sociologové, zabývající se tímto tématem. Význam slova „single“ v angličtině znamená

svobodný, volný, nežijící v manželství. Dalo by se říci, že jedinec s tímto statutem by měl mít v občanském průkazu jako rodinný stav uveden „svobodný/svobodná“.

Jak ukazuje historický vývoj, toto kritérium je zcela nedostačující. Dříve se pod pojmem singles ukrývali i staří, ovdovělí lidé nebo lidé na okraji společnosti (Borgatta, Montgomery, 2000). V současné době vystihuje pojem singles osoby, které jsou nezadané nebo bydlí sami (i když je otázka, zda mezi singly počítat jedince, kteří trvalý vztah mají, ale nesdílejí společnou domácnost, viz typologie Linkové). V 80. a 90. letech byli mezi singly zahrnováni i kohabituující lidé, oproti tomu dnes jsou mezi singly zařazovány osoby s alternativními typy vztahů (Tomášek, 2006).

Singles jedinci se vyznačují různými charakteristikami, ale mnoho sociologů se shodne na tom, že do kategorie singles spadají lidé ve věku 25 až 40 let. Žijí delší dobu bez partnera, jsou ekonomicky nezávislí a rozvíjejí především jiné než rodinné životní strategie. „Singles nemají konkrétní vize do budoucna a jsou s tímto stavem spokojeni.“ (Mlčoch, 2003)

Na první místo v žebříčku hodnot staví nezávislost a svobodu, to však nevylučuje, že mnoho lidí, žijících singl stále svého partnera hledá.

Za nejuznávanější typologii singles je dodnes považována typologie Petera Steina. Přesto, že pochází z roku 1981 je nejpřesnější. Stein se ve své typologii soustředí hlavně na to, jestli jsou jedinci dobrovolní nebo nedobrovolní singles a zda je jejich stav trvalý nebo hodlají na svém stavu něco měnit (Stein, 1981).

Stein uvádí, následují kategorie:

- **Dobrovolně dočasní** (Voluntary temporary singles) – momentálně jsou nezadaní, ale do budoucna chtějí žít v partnerském vztahu. Jen se na to teď nesoustředí a spíše se zaměřují na své zájmy, školu atd.
- **Dobrovolně stabilní** (Voluntary stable) – tyto lidé žijí dobrovolně mimo manželství, jejich stav je trvalý a neměnný, např. jeptišky.
- **Nedobrovolně dočasní** (Involuntary temporary) – tyto jedinci aktivně hledají partnera za účelem oženit / vdát se.
- **Nedobrovolní stabilní** (Involuntary stable) – osoby, které by rády našly partnera za účelem sňatku, ale dlouhodobě se jim to nedaří a často rezignují a smiřují se s životem „singla“ (Stein, 1981).

Podle P. Steina, který sestavil definici singles na základě jejich motivací, jsou důvody proč zůstat svobodný například budování kariéry, sexuální preference jedinců, zodpovědnost

spojená s orientační rodinou, nízká sociální inteligence nebo i demografické podmínky a zdravotní problémy (Stein, 1981).

Tomášek ve své studii hovoří o tom, že zaměření se na kariéru, vlastní záliby nebo možnost více sexuálních vztahů nemusíme nutně vnímat jako důvody ke zvolení „single života“, nýbrž jako důsledky singlovství a nahrazování tak chybějícího partnerského vztahu (Tomášek, 2006).

4.4 Klasifikace území města a venkova

V geografickém diskurzu je městský prostor vnímán jako proměnlivé médium nebo kontext pro mnoho procesů a jevů, vedoucích k vytváření nebo transformaci materializovaných a dematerializovaných městských struktur (Vacková, Ferenčuhová, Galčanová, 2010).

Při definování venkova nastává zásadní problém: najít rozmezí mezi venkovem a městem. Navzdory jasnému povědomí o rozdílech neexistuje jasné rozmezí mezi tím, jak definujeme město, a jak venkov. Problém při určování hranic a definic venkova je spojený s velkou variabilitou venkovských sídel v určité oblasti, kde se setkáváme s odlehlými sídly, a dokonce i samotami, klasickými vesnicemi či příměstskými obcemi, které jsou výrazně ovlivněny trendem suburbanizace. Samostatnou skupinou jsou malá městečka a městyse, které bývají v mnoha ohledech spíše venkovská než městská. Charakter venkova se také liší region od regionu a z mnoha příčin (včetně historických) se v těchto místech často vyvíjejí velmi odlišná vesnická sídla s vlastními odlišnými charakteristikami (Kotek, 2009). V současné době neexistuje jednotná definice pojmu venkov. Jedinou obecně uznávanou mezinárodní definicí je definice OECD, která je založena na podílu obyvatel v oblastech s hustotou obyvatelstva menší než 150 obyvatel/km² (Kotek, 2009). Je dáována priorita odbornému výrazu venkov před vesnicí. Důvod je především jazykový.

4.4.1 Klasifikace městského prostoru

Městské části lze odlišit podle funkce, jako je např. administrativní, rozhodovací, dopravní, znalostní, cestovního ruchu – projekt ESPON Monitoring Committee (Kouřilová a kol., 2012). Takzvané funkční oblasti začínají být ve všech zemích EU chápány obecněji v souvislosti s rostoucími trendy suburbanizace a dopravování nejen za prací, ale i za službami. Ve výše uvedeném projektu ESPON Monitoring Committee byly funkční regiony definovány na dvou úrovních:

- **Metropolitní funkční regiony** – se záměrem definovat metropolitní růstové oblasti (metropolitan growth areas), které mají více než 500 tis. obyvatel.

Polycentrické metropolitní regiony – různé sousedící metropolitní oblasti s vlastním trhem práce mají příslušná centra od sebe vzdálená do 60 km nebo tyto oblasti sousedí s jiným malým či středně velkým městem, vzdáleným méně než 30 km, které má rovněž vlastní pracovní sílu. (v těchto případech byly často identifikovány konurbace-souměstí polycentrických metropolitních oblastí):

- ✓ Dvě metropolitní oblasti (500 000 obyv.) s vlastním trhem práce a s příslušnými centry ve vzdálenosti do 60 km
 - ✓ Dvě velká města (250 000 obyv.) s vlastním trhem práce a s příslušnými centry ve vzdálenosti do 30 km
 - ✓ Jedna metropolitní oblast a jedno velké nebo středně velké město (100 000 obyv.) s protínajícími se trhy práce s příslušnými centry ve vzdálenosti do 30 km (Kouřilová a kol., 2012).
- **Funkční regiony malých a středně velkých měst** – se záměrem definovat funkční regiony pro nadnárodní/národní a regionální/lokální úroveň. Existují tři úrovně v závislosti na velkém, středním a malém městě:
 - ✓ velký funkční region – populace takového regionu je větší než 250 tis. obyvatel
 - ✓ střední funkční region – populace takového regionu je v rozmezí 100 až 250 tis. obyvatel
 - ✓ malý funkční region – populace takového regionu je v rozmezí 50 až 100 tis. obyvatel (Kouřilová a kol. 2012).

Definici města této bakalářské práce zakončím citací z Velkého sociologického slovníku:

„Z hlediska analytického je město jednou z podob sídla, územního společenství. Město je formou komunity, jejíž členové žijí společně tím způsobem, že sdílejí nejen ten neb onen dílčí zájem, nýbrž všechny základní podmínky společného života. Města jsou tudíž jakýmsi mikrokosmy – společností. Lze u nich rozlišit čtyři stránky:

1. hmotnou a morfologickou (budovy, sítě, obyvatelé, hustotu, pohyby lidí, prostorové uspořádání objektů a lidí);
2. funkční a institucionální (aktivity hospodářské, politické, sociální, pravidla, právo, hospodářské a jiné organizace);
3. sociální a psychologické (typy sociálních vztahů, způsob života);
4. sémiotickou (prostor a artefakty v něm jsou také soustavou znaků, které nesou informace, návody a pokyny a vyjadřují tak kulturní obsahy a orientace daného města a společnosti)“ (Petrusek, Maříková, Vodáková, 1996).

4.4.2 Klasifikace venkovského prostoru

V praxi je nejpoužívanější definice venkova vypracovaná OECD, která vychází především z kritéria hustoty osídlení na úrovni LAU II, což je limit 150 obyvatel na 1 km². S přihlédnutím k tomuto kritériu jsou pak oblasti rozděleny na úrovni NUTS 3 na základě procenta podílu populace ve venkovských obcích na:

- **Převážně venkovské oblasti** (predominantly rural) s více než 50% obyvatel ve venkovských obcích (NUTS 5).
- **Významně venkovské oblasti** (significantly rural) s 15–50% obyvatel ve venkovských obcích.
- **Převážně městské oblasti** (predominantly urban) s méně než 15% obyvatel ve venkovských obcích (Kouřilová a kol., 2012)

„Venkov je obydlýný prostor mimo městské lokality tradičně charakterizovaný orientací na zemědělství a menší hustotou obyvatel, ale i jiným způsobem života, většinou propojeným s přírodou, a také s jinou sociální strukturou ve srovnání s městem“ (Petrušek, Maříková, Vodáková, 1996).

4.4.3 Diference mezi městem a venkovem – Pospolitost a Společnost

Zásadním rozlišovacím znakem mezi městem a venkovem je na jedné straně závislost obyvatelstva na zemědělství a na straně druhé závislost na jiných odvětvích výroby. Tento rozdíl závislosti se měnil historicky. Profil urbanizace určuje i odvětvová struktura ekonomicky aktivního obyvatelstva. Významnou roli zde hraje tzv. terciární průmysl (služby, infrastruktura).

Rozdíly ve velikosti rodin a domácností jsou důležité i z demografického hlediska. I když diference jsou jen minimální (Srb, 2004).

Ze sociologického hlediska jsou zajímavé rozdíly ve stylu bydlení ve městech a na venkově. Liší se vybavením venkovských a městských domácností, tzv. předměty dlouhodobého užívání (Srb, 2004).

Také podmínky bydlení, občanské vybavenosti, např. dílny, možnosti vedlejšího hospodářství, domácí zvířata apod. jsou rozdílné. Tyto významné faktory hrají roli při preferenci bydlení a zachování specifik venkovského způsobu života v budoucnosti. Se způsobem života a upřednostňováním některého z nich souvisí také společenský život a zájmy o určité lokality. Aktivnější společenský život a kulturní aktivity zaměřené na integritu komunit zaznamenáváme

ve venkovských lokalitách. Méně aktivní společenský život zaměřený na tuto integritu je ve městech, zejména ve velkoměstech (Kadeřábková a kol., 1996).

Ve větších městech, popř. velkoměstech jsou větší seskupení obyvatel, výrobní i nevýrobní závody, kancelářské budovy, zaměstnanecká struktura. Město se vyznačuje rozdílným využitím plochy, má průmyslové čtvrtě, obytná území a další specifické části jako jsou parky a volnočasové prostory. Tato různorodost tvoří podmínky pro městský život. Ten je živější ekonomicky, kulturně, politicky i společensky (Kadeřábková a kol., 1996).

Tabulka 1 Charakteristické rysy venkovské obce a velkoměsta

VENKOVSKÉ OBCE	VELKOMĚŠTO
A. Obecné rysy sociálních vazeb	
Převaha vzorů pospolitostního charakteru, lidé jsou navzájem spojeni četnými vztahy a mají četné kontakty	Převaha účelových asociativních vztahů, přestože potenciálně existuje větší počet kontaktů a vztahů, tyto vztahy vzájemně nesplyvají
Sociální soudržnost spočívá do značné míry na podobnosti jednotlivců	Sociální soudržnost spočívá spíše na rozmanitosti a komplementaritě, která se vyvinula s délkou práce
B. Sociální pole	
Ménší počet osob tvoří celkové sociální pole jednotlivců, je více či méně dáno lidnatostí obce	Celkové sociální pole jednotlivce je potenciálně i fakticky větší než na venkově
V menších obcích se všichni znají osobně	Ve velkoměstech se většina lidí nezná, a přitom jsou, díky velké hustotě, navzájem v častých fyzických kontaktech
Stabilita a stejnorodost obyvatelstva žijícího po generace v podobných podmínkách vede k pevnějším vztahům mezi obyvateli	Růst měst a různorodost obyvatelstva, spojené s tím, že lidé spolu žijí kratší dobu bez společné tradice, vede ke slabším vztahům mezi obyvateli
C. Povaha sociálních kontaktů	
Sociální vztahy a kontakty mezi lidmi jsou často cílem jednání samy o sobě, spontánní komunikace má vlastní hodnotu	Sociální vztahy jsou ve stále větší míře instrumentální povahy, tj. jsou prostředkem k dosažení dílčích cílů
Povaha sociálních kontaktů je osobní a trvalejší	Povaha mnoha sociálních kontaktů je často neosobní, povrchní a přechodná
Přímá komunikace je stále významnější a lidé přikládají velký význam (vedle informací získaných z masmédií) právě přímé osobní komunikaci	Roste význam nepřímé komunikace a informací a vazeb vytvářených masmédií
D. Struktura sociálních rolí	
Lidé ve venkovských obcích vystupují často vůči týmž osobám v četných a různých rolích	Lidé ve městech vystupují vůči různým lidem v různých rolích
Lidé jsou nositeli většího počtu rolí současně a ve vzájemných vztazích vystupují ve větší míře jako „celé“ osobnosti	Ve vzájemných vztazích mezi lidmi mají rostoucí význam vztahy vybudované kolem jednotlivých rolí
Vazby mezi lidmi jsou vytvářeny mnohočetnými a „hustými“ vztahy plynoucími z toho, že lidé navzájem vystupují ve více rolích	Vazby mezi lidmi jsou vytvářeny partikulárními a segmentovanými vztahy, které jsou „řidší“ a volnější

Zdroj: (Musil, Jiří. Sociologie pro architektky a urbanisty I. Praha: ČVUT, 1982, s. 129-130), (Duffková, Urban, Dubský, 2008)

Sociální organizace vztahů ve městě a na venkově mají v každé době svá specifika. Nejlépe vystihuje tuto problematiku sociolog, ekonom a filozof Ferdinand Tönnies svou sociologickou typologií. „Tönnies rozlišoval mezi dvěma typy sociálního seskupení *Gemeinschaft* a *Gesellschaft*, které jsou do češtiny nejčastěji překládány jako *pospolitost* a *společnost*. Tyto koncepty slouží k pojmenování dvou typů společenské vazby, společnosti. V této teorii Tönnies

mluví o dvou formách lidské vůle. „Wesenwille“ neboli organická vůle, jež je základem Gemeinschaftu. A pro Gesellschaft „Kurwille“, což znamená v nejhodnějším českém překladu vůle arbitrální nebo libovůle“ (Petrušek, Maříková, Vodáková, 1996).

„Pospolitost vymezuje Tonnies jako sociální útvar, jehož členové žijí trvale, zpravidla od narození, v úzkých vztazích prodchnutých jak vřelým pocitem vzájemnosti, tak také autority, jež je odvozena od autority otcovské. V čistém typu pospolitosti všichni členové společně vlastní a užívají všechny komunitní statky. Tonnies podává podrobnou klasifikaci pospolitosti, kde výchozím typem je rodina a domácnost. Pospolitost založená na společném krevním poutu a žijící pod jednou střechou je vystřídána pospolitostí lokální v podobě venkovského sousedství a společné obecní půdy, společné práce i vlastní správy.

S přechodem ke městům se rozvíjí pospolitost, která je lokálně nejméně determinovaná.

Všechny problematické rysy moderní společnosti jsou v nejrozvinutější podobě přítomny v životě velkoměst. Velkoměsto je zaplněno formálně svobodnými jednotlivci, kteří vůči sobě zůstávají natrvalo cizinci. Lhostejně se míjejí, a pokud se navzájem vůbec vnímají, pak opět jen zcela účelově jako dočasní partneři ve směně, kteří jsou spojeni pouze kontraktem, jež chce každý využít k tomu, aby se obohatil na úkor toho druhého. Zatímco vztahy v rámci pospolitosti spočívaly na vzájemném pochopení a na zažitých zvyklostech, vztahy v rámci společnosti jsou řízeny účelovými konvencemi, jež lze kdykoliv přeformulovat, neboť jejich závaznost se neopírá, na rozdíl od starých zvyků, o nic posvátného, o žádnou sílu, která by jednající přesahovala, která by stála nad jejich úzce individuálními zájmy a kterou by vnímali jako závaznou a nedotknutelnou“ (Keller, 2005).

Ivan Mucha v knize Sociologie – základní texty uvádí:

*„**Pospolitost (Gemeinschaft)** je postavena na pokrevních svazcích typické pro rodinu, kde lidé žijí v pospolitém životě a hluboké solidaritě, avšak to platí i pro jiné sociální vazby jako sousedství či dokonce i život v malé vesnici. Jedná se o živoucí organismus, ve kterém vztahy hrají klíčovou roli. Častokrát převládá obecný zájem v sociálních vazbách, které jsou řízeny zvyky a obyčejí“ (Mucha, 2004).*

*„**Společnost (Gesellschaft)** lze přirovnat zejména k akciovým společnostem, velkoměstům. A právě v takovýchto příkladech jsou lidé spjati pouze vnější konvencí. Osoby jsou na sobě nezávislé, izolovány od ostatních, přestože je sjednocuje racionální účel. Jedinci jde o určité zájmy a cíle, založené na kalkulu a osamostatněném myšlení“ (Mucha, 2004).*

Ve výše uvedené teoretické části byly vymezeny pojmy a dány základní mantinely práce, které jsou shrnuty v následujícím oddíle.

Souhrn teoretické části

Instituce jsou souhrnem vzorců chování a vztahů předávaným ve společnosti (Jandourek, 2001). Představují stereotypizované, dané a zaběhlé styly jednání, které jsou obvyklé v určité kultuře. Je to očekávané chování od všech ve společnosti. Ve velkém množství existujících definic instituce jsou obvykle dva typy, které je možné nazvat jako antropologický a funkcionální (Keller, 1997).

Každý z nás si pod pojmem manželství představí trochu něco jiného. Odcházíme ze své původní rodiny vybaveni jinými zkušenostmi. Co pro jednoho je běžná věc, pro druhého běžné není. V minulosti v mnoha případech byli do sňatku lidé spíše tlačeni svým okolím, zvyklostmi, tradicí, také finanční důvody nebyly zanedbatelné. Instituce manželství je uzákoněný sexuální vztah mezi dvěma partnery různého pohlaví, od kterého se očekává, že v budoucnu bude východiskem pro rodinu. Manželství chápeme jako neustálé vzájemné přizpůsobování partnerů, kteří si zvykají na role a musí se vyrovnávat se stereotypními úkoly i životními událostmi (Maříková, 1996). Skupnik uvádí: *„formy i obsah manželství jsou kulturně (sociálně a historicky) vysoce variabilní, je proto obtížné postihnout všechny jeho charakteristiky. Nejčastěji se jako znaky manželství uvádí regulace sexuálních styků mezi určitými muži a ženami, ekonomická kooperace partnerů, fyzická reprodukce nových členů komunity a jejich enkulturace, zajištění plného sociálního statusu potomkům a ustanovení sociálně signifikantních vztahů mezi skupinami příbuzných obou partnerů“* (Skupnik, 2002).

Rodina je kulturně a historicky relativním, proměnným útvarem. Setkáváme se s množstvím typů rodinných struktur a s různorodými konfiguracemi demografických jevů v rodinách v různých dobách a v různých společnostech. Zároveň však platí, že určité typy rodinného života se vyskytují ve všech známých historických společnostech. To činí rodinu pro vědce lákavým předmětem studia, protože zároveň můžeme rodinu využít i jako jedno z kritérií, podle kterých lze porovnávat jednotlivé kultury navzájem, tak i jednotlivá období ve vývoji jedné kultury. Rodina už není pro každého nejvyšší hodnotou. V tradičním smyslu, jak říká psycholožka Lenka Šulová, znamená rodina soužití dvou jedinců opačného pohlaví a jejich dětí, které plní funkce reprodukční, materiální, výchovnou a emocionální. Šulová považuje všechny jiné formy rodiny za pouhé alternativy (Šulová, 2007). Socioložka Kateřina Pulkrábková uvádí: *„Dlouhou dobu byla rodina (nejen v sociologii) chápána jako jakási neměnná hodnota v měnícím se světě, stabilní jistota chránící před „pohybem“ venku. Jenže rodina se stejně jako celá společnost dynamicky mění a jako k dynamické jednotce k ní také musíme přistupovat. V současnosti jsou aktuální dvě paralelně se rozvíjející diskuse o rodině. První se týká hranic*

– *co je a co už není rodina. Sociologicky je rodina skutečně vymezena jako monogamní pár, většinou s dětmi. Zároveň se však rozlišuje rodina nukleární, rodina rozšířená, rodina vícegenerační apod. Druhá věc je, jakým obsahem je to, co jako rodinu chápeme, naplňováno, a tedy, jak má rodina vypadat a fungovat*“ (Pulkrábková, 2007). Já se přikláním k názorům sociologa Iva Možného, který je přesvědčen, že slova a pojmy máme, aby rozlišovaly (Možný 2007). Doslova říká: „*Jakmile je začneme užívat ledabyly či nazdařbůh, přestanou být oporou. To, že podíl lidí žijících aktuálně v rodině se v poslední době zmenšuje, nenapravíme tím, že rozšíříme obsah slova rodina. V odborné řeči (a nejen v ní) má smysl udržet rozdíl mezi domácností a rodinou. Bezdětní manželé mohou mít šťastnou a spokojenou domácnost, mohou si vytvořit krásný domov a označovat ho rodinou, skýtá-li jim to útěchu. Jak čemu říkáme, v tom jsme svobodni, ale skutečnost tím nezměníme*“ (Možný, 2007).

Hlavním znakem rozlišujícím města a venkov je historický rozdíl závislosti obyvatelstva na zemědělství a výrobě v něm na jedné straně a na ostatních odvětvích na straně druhé. Důležité jsou z hlediska demografie rozdíly ve velikosti rodiny, resp. domácností. I když tyto rozdíly jsou minimální. Město a venkov se liší hlavně způsobem bydlení. Ze sociologického hlediska zůstávají zajímavé rozdílnosti ve stylu bydlení ve městě a na venkově, které jsou charakterizované jak vybaveností domácností tzv. předměty dlouhodobého užívání, tak prostorově (Srb, 2004). Pospolitost (Gemeinschaft) je postavena na pokrevních svazcích typické pro rodinu. Společnost (Gesellschaft) lze přirovnat zejména k akciovým společnostem, velkoměstům (Mucha, 2004).

Poznatky uvedené v teoretické části jsou oporou pro sekundární a komparativní analýzu dat o manželství a rodinách v České republice a následně i pro vlastní empirické šetření.

5 Sekundární a komparativní analýza dat o manželství a rodinách v České republice

5.1 Data o rodině a manželství z ČSÚ

Tato část práce obsahuje data o rodině a manželství v České republice. V první části jsou data z Českého statistického úřadu.

5.1.1 Sňatečnost v ČR

V prvním srovnání se jedná o informace týkající se sňatečnosti od roku 2016 do roku 2021 i se srovnáním roku 2012 rozdělené podle kraje bydliště ženicha. Je zde srovnání oblastí s velkými městy i oblastí s převážující vesnickou zástavbou.

I přes covidová opatření v roce 2021 sňatků ve všech krajích ČR s výjimkou Jihočeského kraje přibýlo. Jejich počty jsou však nižší, než zaznamenané v letech 2016–2019. Nejvyšší zůstala nadále sňatečnost ve Zlínském kraji a v Kraji Vysočina.

Průměrný věk mužů při prvním sňatku se v roce 2021 pohyboval mezi 31 a 33 lety, u žen činil 29 či 30 let. Nejvyšší průměrný věk byl v Praze a nejnižší v Kraji Vysočina. Čtvrtina manželství ženichů s bydlištěm v Praze se týká snoubenců, z nichž alespoň jeden má jiné než české státní občanství, oproti tomu v Kraji Vysočina bylo těchto sňatků jen 7 %. Od počátku 21. století, kdy vznikají tyto současné kraje, docházelo ve všech k poklesu počtu sňatků. Historického minima bylo ve většině krajů dosaženo v roce 2013. V letech 2014–2019 měl úhrn sňatků převážně vzrůstající trend. V roce 2020 došlo vlivem protiepidemických opatření ve všech krajích k výraznému meziročnímu snížení počtu sňatků, který byl největší v kraji Karlovarském a to o 23 % a nejmenší ve Zlínském kraji o 13 % (czso.cz, 2021).

V grafu uvádím srovnání sňatečnosti v ČR od roku 2017 do roku 2022. V prvním pololetí roku 2022 do manželství vstoupilo 21,3 tisíce párů snoubenců, téměř o dvě pětiny více než v 1. pololetí o rok dříve, nicméně méně, než tomu bylo v letech 2018 a 2019. Výrazně nadprůměrný byl počet sňatků pouze v únoru (2,3 tisíce), nejvíce v rámci první poloviny roku se jich konalo v červnu (9,4 tisíce). Rozvedeno bylo 10,4 tisíce manželství, meziročně o 0,5 tisíce méně (czso.cz, 2021).

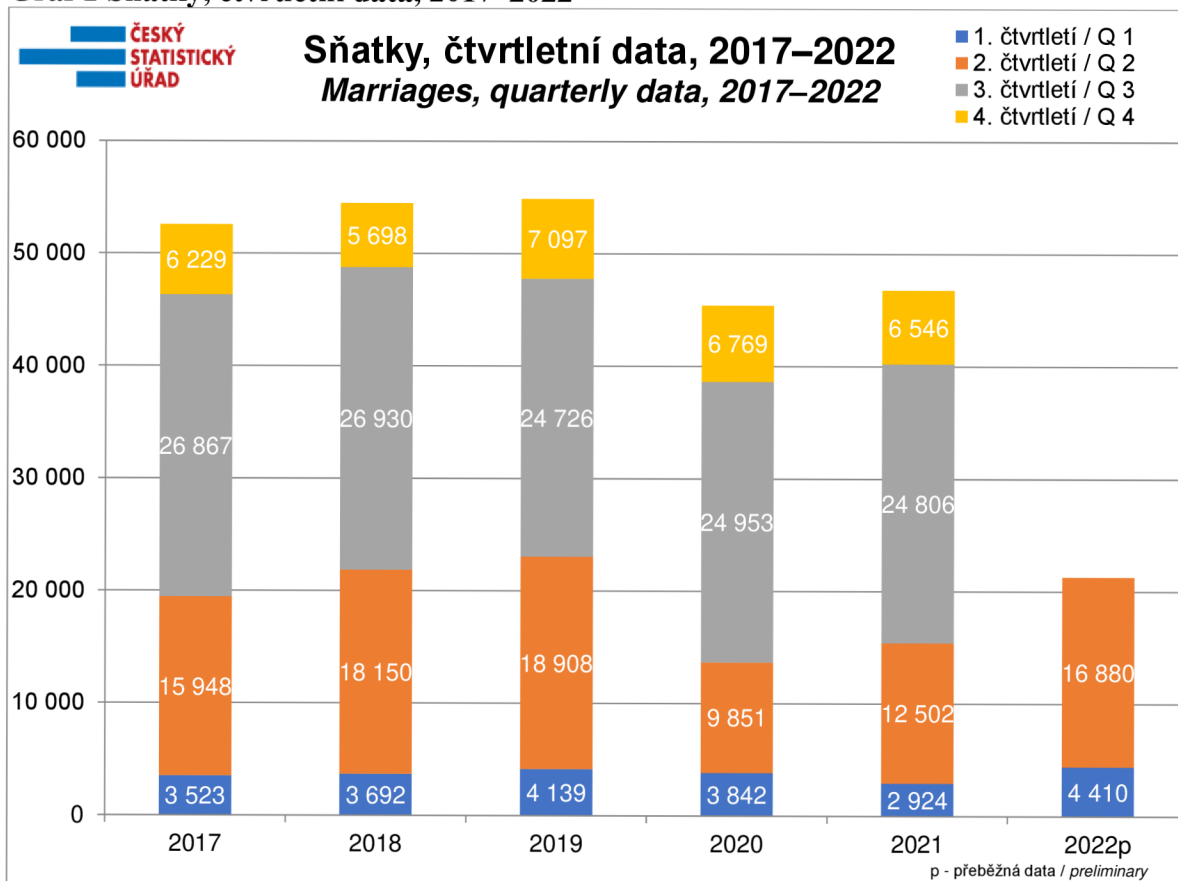
Tabulka 2 Sňatky podle kraje bydliště ženicha, 2012 a 2016-2021

Kraj	Absolutní počet sňatků							Podíl (%) protogamních sňatků			
	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2012	2016	2020	2021
Hl. město Praha	5 807	6 415	6 604	6 549	6 841	5 455	5 704	65,0	68,4	68,2	69,1
Středočeský	5 567	6 154	6 524	6 656	6 872	5 631	5 660	62,8	64,7	62,2	62,7
Jihočeský	2 756	3 175	3 145	3 407	3 284	2 792	2 656	65,6	67,0	64,8	64,7
Plzeňský	2 498	2 857	2 857	3 034	3 006	2 479	2 654	62,3	65,8	61,9	62,4
Karlovarský	1 297	1 504	1 551	1 631	1 593	1 232	1 313	54,0	58,0	57,1	56,0
Ústecký	3 341	3 723	3 901	4 299	4 207	3 508	3 616	57,1	59,4	56,9	56,5
Liberecký	1 929	2 126	2 289	2 265	2 288	1 906	1 949	63,3	63,6	61,0	59,9
Královehradecký	2 337	2 565	2 669	2 791	2 797	2 228	2 272	67,4	66,4	64,5	64,3
Pardubický	2 205	2 472	2 450	2 648	2 552	2 184	2 309	69,4	70,3	68,2	67,5
Vysočina	2 208	2 445	2 554	2 689	2 666	2 154	2 262	73,6	74,6	72,1	70,5
Jihomoravský	4 973	5 837	6 040	6 156	6 164	5 272	5 348	70,6	71,6	69,7	70,0
Olomoucký	2 669	2 925	3 039	3 204	3 213	2 665	2 795	70,3	70,3	66,8	66,7
Zlínský	2 420	2 802	2 940	2 856	2 903	2 513	2 651	72,6	75,4	71,2	71,5
Moravskoslezský	5 199	5 768	6 004	6 285	6 484	5 396	5 589	64,4	67,0	65,5	64,3
ČR	45 206	50 768	52 567	54 470	54 870	45 415	46 778	65,7	67,5	65,4	65,2

Zdroj: vlastní zpracování, czso.cz (2021)

Poznámka: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty a pouze barvou hodnoty nejnižší v daném roce (czso.cz, 2021).

Graf 1 Sňatky, čtvrtletní data, 2017–2022

Zdroj: czso.cz (2021)

5.1.2 Porodnost v ČR

V dalším srovnání se uvádí porodnost, která úzce souvisí se založením rodiny. Udávám opět srovnání let 2016 až 2021 i s rokem 2012 (czso.cz, 2021).

Tabulka 3 Narození, 2012 a 2016-2021 (výběr let)

Kraj	Živě narození								Mrtvě narození	
	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021		2021 počet	2013-2021* na 1000 nar.
							Celkem	chlapci		
Hl. město Praha	14 176	14 929	15 324	15 460	14 933	14 713	15 157	7 793	42	3,2
Středočeský	14 428	14 748	15 323	14 776	14 836	14 437	15 111	7 754	60	3,4
Jihočeský	6 655	6 747	6 880	6 748	6 665	6 552	6 699	3 448	18	3,4
Plzeňský	5 768	5 940	6 066	6 082	6 027	5 876	5 933	3 030	15	3,0
Karlovarský	2 820	2 815	2 753	2 755	2 827	2 682	2 619	1 340	10	3,8
Ústecký	8 215	8 263	8 442	8 099	8 094	7 947	7 886	4 017	42	4,8
Liberecký	4 592	4 960	4 753	4 725	4 659	4 557	4 386	2 231	13	3,9
Královehradecký	5 467	5 616	5 702	5 677	5 504	5 526	5 537	2 882	29	4,3
Pardubický	5 385	5 533	5 372	5 526	5 672	5 454	5 421	2 764	18	3,7
Vysočina	5 148	5 307	5 440	5 430	5 497	5 349	5 547	2 863	16	3,2
Jihomoravský	12 339	13 193	13 509	13 594	13 328	12 859	13 085	6 693	43	3,1
Olomoucký	6 303	6 697	6 679	6 699	6 359	6 584	6 394	3 175	29	3,4
Zlínský	5 493	5 863	6 084	6 078	5 774	5 834	6 040	3 056	22	3,4
Moravskoslezský	11 787	12 052	12 078	12 387	12 056	11 830	11 978	6 133	47	3,9
ČR	108 576	112 663	114 405	114 036	112 231	110 200	111 793	57 179	404	3,6

Zdroj: vlastní zpracování, czso.cz (2021)

Poznámka: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty a pouze barvou hodnoty nejnižší v daném roce.

*Z důvodu změny definice mrtvě narozeného dítěte k 1.4.2012 údaje metodicky srovnatelné až od roku 2013 (czso.cz, 2021).

Napříč Českou republikou výrazně vzrostla plodnost. Na krajské úrovni dosahuje na úroveň 1,69 až 1,95 dítěte na jednu ženu. Nejnižší je plodnost žen z Karlovarského kraje a v Praze, nejvyšší u žen z Kraje Vysočina. Počet živě narozených dětí v roce 2021 v pěti krajích, naopak v devíti se zvýšil. V kraji Vysočina byl vůbec nejvyšší za poslední desetiletí.

Regionální rozložení podílu dětí narozených mimo manželství i průměrného věku žen při narození dítěte se výrazně nemění. Celorepublikový počet živě narozených dětí v roce 2021 po tříletém poklesu meziročně mírně vzrůstá, a to o 1 % na 111,8 tisíce. Nejvýrazněji se mezi roky 2020 a 2021 zvýšil počet živě narozených dětí ve Středočeském kraji (+5 %; absolutně o 674 více). Zvýšení vidíme i u Kraje Vysočina a Zlínského (+4 %; abs. +198 resp. 206), naopak úbytek byl největší v kraji Libereckém (−4 %; absolutně −171 dětí) a Olomouckém (−3 %; abs. −190). Počet živě narozených dětí v roce 2021 byl v Kraji Vysočina vůbec nejvyšší v posledním desetiletí. Ve většině krajů jsou zároveň generace narozených na přelomu druhého a třetího desetiletí 21. století (průměr let 2019–2021) početnější než generace dětí narozených na počátku druhého desetiletí, v letech 2011–2013. Výjimku tvoří kraje Liberecký, Karlovarský

a Ústecký, kde počet živě narozených dětí v průběhu posledního desetiletí (či minimálně v jeho druhé půli) klesá (czso.cz, 2021).

5.1.3 Rozvodovost v ČR

Vzhledem k ucelení uvádím i statistiku rozvodovosti. Ve všech krajích v ČR má počet rozvodů v uplynulém desetiletí klesající trend. Úroveň rozvodovosti se v roce 2021 pohybovala mezi 33,7 % a to v kraji Vysočina až 51,5 % ve středočeském kraji. Průměrná délka trvání manželství při rozvodu byla 12,5–14,7 let. Během posledních deseti let měl počet rozvodů ve všech krajích ČR klesající trend. V porovnání v letech 2012 až 2021 se celorepublikový úhrn snížil o 20 %. Pokles byl největší v Karlovarském a Ústeckém kraji (o 28 % resp. 29 %) a nejmenší v kraji Středočeském a Vysočina (o 12 % resp. 13 %). V roce 2021 meziročně nejvýrazněji klesla rozvodovost v Praze (o 8,7 %) a v Ústeckém kraji (o 7,2 %), pouze v krajích Zlínském a Jihomoravském bylo rozvodů meziročně více (o 5 % resp. 6 %). Nejvíce rozvodů je pravidelně ve Středočeském kraji, v pořadí na dalších třech místech se střídají kraje Praha, Jihomoravský a Moravskoslezský. Naopak nejnižší roční úhrny rozvodů jsou dlouhodobě v Karlovarském kraji (czso.cz, 2021).

Tabulka 4 Rozvody, 2012 a 2016-2021

Kraj	Rozvody celkem							Navrhovatel rozvodu 2021 (v %)		
	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Muž	Žena	Oba
Hl. město Praha	2 788	2 715	2 860	2 798	2 743	2 633	2 404	15,6	25,0	59,4
Středočeský	3 614	3 524	3 768	3 397	3 381	3 209	3 177	17,0	30,2	52,8
Jihočeský	1 595	1 532	1 498	1 439	1 433	1 345	1 276	19,0	31,3	49,6
Plzeňský	1 452	1 380	1 356	1 386	1 279	1 207	1 149	16,5	32,2	51,3
Karlovarský	880	739	734	678	694	672	633	18,2	32,7	49,1
Ústecký	2 294	2 245	2 252	2 106	2 022	1 745	1 619	18,0	32,2	49,8
Liberecký	1 142	1 102	1 158	1 000	1 180	991	929	18,1	35,0	46,9
Královehradecký	1 354	1 300	1 343	1 273	1 286	1 124	1 068	15,4	28,4	56,2
Pardubický	1 275	1 171	1 327	1 120	1 117	1 012	955	15,2	27,7	57,1
Vysočina	995	945	1 100	1 064	1 030	890	863	15,9	26,8	57,4
Jihomoravský	3 001	2 758	2 867	2 684	2 631	2 266	2 392	14,8	26,5	58,7
Olomoucký	1 526	1 432	1 430	1 417	1 377	1 255	1 237	18,5	33,5	47,9
Zlínský	1 327	1 228	1 246	1 285	1 274	1 033	1 087	14,0	27,9	58,1
Moravskoslezský	3 159	2 925	2 816	2 666	2 694	2 352	2 318	14,8	29,1	56,1
ČR	26 402	24 996	25 755	24 313	24 141	21 734	21 107	16,3	29,4	54,3

Zdroj: vlastní zpracování, czso.cz (2021)

Poznámka: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty a pouze barvou hodnoty nejnižší v daném roce (czso.cz, 2021).

5.2 Výzkumy Sociologického ústavu AV ČR související s manželstvím a rodinou

V Sociologickém ústavu AV ČR byly uskutečněny studie zaměřené na problematiku postojů k manželství, nesezdanému soužití a rodičovství. Dále pak na problematiku vstupu do manželství a nesezdaného soužití v ČR po roce 1989 v souvislosti se vzděláním, které je obecně vyšší ve městech než na venkově. Základní informace o studiích jsou uvedeny v následující tabulce „Základní informace o výzkumech Sociologického ústavu AV ČR“, která obsahuje název studie, autora, oddělení, témata studií a rok vydání.

Tabulka 5 Základní informace o výzkumech Sociologického ústavu AV ČR

	Postoje k manželství, nesezdanému soužití a rodičovství	Vstup do manželství a nesezdaného soužití v České republice po roce 1989 v souvislosti se vzděláním
Autoři	Mgr. Jana Klímová Chaloupková, Ph.D.	prof. PhDr. Dana Hamplová, Ph.D.
Oddělení	Hodnotové orientace ve společnosti	Hodnotové orientace ve společnosti
Témata	hodnotové orientace, mezilidské vztahy, rodičovství	mezilidské vztahy, vzdělání
Rok vydání	2004	2003

Zdroj: vlastní zpracování

5.2.1 Postoje k manželství, nesezdanému soužití a rodičovství

Studie se zabývá otázkami postojů k manželství, nesezdanému soužití, rodičovství a rolím mužů a žen v českých sociálních domácnostech za poslední desetiletí. Na základě údajů z výzkumného šetření ISSP Rodina a gender role z let 1994 a 2002 se zaměřila na to, jak se tyto postoje liší napříč sociálními skupinami, zejména s ohledem na věk, vzdělání, pohlaví a rodinný stav. Studie rovněž pracuje na postavení české společnosti v evropském kontextu. Ve výzkumu ISSP z roku 2002 bylo položeno sedm otázek vztahujících se na postoje k manželství a dalším typům rodinného uspořádání. Taktéž se v tomto výzkumu vyskytují dvě otázky, které přímo řeší hodnotu dítěte v životě jednotlivce (Chaloupková, Šalamounová, 2004).

Prohlášení o partnerství a rodičovství zkoumaná v IPPS 1994 a 2002:

- Běžně jsou spokojenější muži a ženy v manželství než za svobodna.
- Nekvalitní manželství je lepší než žádné.
- Lidé, kteří chtějí děti, by se měli oženit.
- Svobodná žena či muž dokáže vychovat dítě stejně hodnotně jako oba rodiče.
- Lidé spolu mohou žít, aniž by měli v úmyslu uzavřít sňatek.
- Lidé, kteří plánují sňatek, by měli nejprve žít společně.

- Rozvod je často nejlepším řešením pro páry, které nemohou vyřešit své manželské problémy.
- Sledování růstu dětí je největší radostí v životě.
- Bezdětní lidé vedou prázdné životy (Chaloupková, Šalamounová, 2004).

Průzkumy ukazují, že pohled na manželství, jeho další formy a rodičovství se koncem 90. let příliš nezměnil. V letech 1994 a 2002 se mnoho lidí shodlo, že vidět děti vyrůstat je největší radostí v životě. Naprostá většina lidí věří, že lidé bez dětí vedou prázdné životy. Je zde vidět 10 % nárůst oproti roku 1994. Téměř 42 % dotázaných věří, že ženatí lidé jsou šťastnější. V roce 1994 zastávalo tento názor téměř 47 % dotazovaných. Necelých 75 % dotazovaných si myslí, že by si měli vyzkoušet společné soužití před uzavřením manželství. Nejpozoruhodnější změnou je snížení důrazu na potřebu uzavřít manželství, mít děti a na výchovu od obou rodičů (Chaloupková, Šalamounová, 2004).

5.2.2 Vstup do manželství a nesezdaného soužití v České republice po roce 1989 v souvislosti se vzděláním

Studie se věnuje souvislostí mezi uzavřením sňatku (resp. začátkem nesezdaného soužití) a vzděláním. První část nastiňuje sociologické teorie, které vysvětlují demografické změny ve vyspělých společnostech ve druhé polovině 20. století. Většina teorií klade důraz na kulturní nebo ekonomické změny a z těchto teorií lze vyvodit konkrétní předpoklady, pokud na vzdělání pohlížíme jako na měřítko kulturního a lidského kapitálu. Druhá část ověřuje teoretickou hypotézu dat průzkumu ISSP 2002, která vychází z konceptu životní cesty a přejímá metodu modelu historie událostí, která umožňuje určit dobu základních životních událostí. Výsledky ukazují, že roky vzdělávání mohou plně vysvětlit vztah mezi vzděláním a manželstvím. Údaje navíc nenaznačují změnu tohoto trendu u skupin, které zaznamenaly významný pokles sňatků v 90. letech (Hamplová, 2003). Informace průzkumu ISSP – Modul Rodina a měnící se gender role jsou z roku 2002 a poskytuje náhodnou pravděpodobnostní selekci. Kromě vzorku reprezentujícího celou českou populaci obsahují i informace reprezentující přeselektovanou populaci do 35 let. Primární vzorek poskytl informace o 1289 účastnících, nadvýběr do 35 let poskytlo informace o 373 účastnících a 31 účastníků odmítlo odpovědět na otázky zaměřené na historii partnerství. Údaje z průzkumu ISSP 2002 nepotvrdily, že by vzdělání mělo vliv na to, zda lidé uzavírají sňatky nebo žijí s nesezdaným partnerem. Je však třeba zdůraznit, že jde pouze o začátek prvního partnerského soužití. Z těchto analýz tedy nelze usuzovat, zda vzdělání má vliv na pravděpodobnost uzavření manželství. Místo toho by bylo přesnější říct, že vzdělání nemá na nástup prvního soužití s partnerem žádný vliv (Hamplová, 2003).

Nemanželské soužití je v České republice spíše předstupněm než obměnou manželství. Z údajů ISSP také nelze usuzovat, zda je pro uzavření manželství důležité vzdělání měřené v rocích školní docházky nebo prospěchem na škole. Vysoce vzdělání však pokračují ve studiu, a proto oddalují svatbu (Hamplová, 2003).

5.3 Souhrn zjištění, učiněných pomoci sekundární a komparativní analýzy dat o manželství a rodinách v České republice

Na základě studia problematiky institucí manželství a rodiny v teoretické části práce, byla řešena sekundární analýza dat, která studuje data o rodině a manželství v České republice. Byla použity informace z Českého statistického úřadu a provedených výzkumů Sociologického ústavu AV ČR. Data z Českého statistického úřadu jsou zaměřená na sňatečnost, porodnost a rozvodovost. Výzkumy Sociologického ústavu AV ČR jsou od řešitelek J. Chaloupkové a P. Šalamounové, a zabývají se názory na rodičovství, manželství, rodinu, nemanželské soužití a mimomanželskou porodnost. Dále také studie D. Hamplové, zabývající se souvislostí uzavírání sňatku a vzděláním.

Co se týká sňatečnosti, od počátku 21. století, kdy vznikají současné kraje, dochází ve všech k poklesu počtu sňatků. Uzavření manželství není prioritou současnosti. Napříč Českou republikou výrazně vzrostla plodnost a porodnost. Výjimku tvoří pouze kraje Liberecký, Karlovarský a Ústecký, kde počet živě narozených dětí v průběhu posledního desetiletí (či minimálně v jeho druhé půli) klesá. Ve všech krajích v ČR má počet rozvodů v uplynulém desetiletí klesající trend.

Průzkumy ukazují, že pohled na manželství, jeho další formy a založení rodiny se příliš nezměnil. Nejpozoruhodnější změnou je snížení důrazu na potřebu uzavřít manželství, mít děti a na výchovu od obou rodičů (Chaloupková, Šalamounová, 2004). Údaje z průzkumu ISSP 2002 nepotvrdily, že by vzdělání mělo vliv na to, zda lidé uzavírají sňatky nebo žijí s nesezdaným partnerem. Můžeme říci, že vzdělání nemá na nástup prvního soužití s partnerem žádný vliv (Hamplová, 2003).

Některé sledované indikátory se ve výzkumech shodují. Nesezdané soužití podporuje především mladá, popřípadě střední generace. Dále také svobodní a lidé s vyšším vzděláním, což je patrné především ve výzkumu (Chaloupková & Šalamounová, 2004). Manželství naopak preferuje především starší generace a lidé nižšího vzdělání a nižších sociálních tříd. Nepodporují ho lidé vyššího vzdělání a ženy žijící ve volném soužití. Uzavření manželství neovlivňuje velikost místa bydliště. Nebyl výraznější rozdíl mezi městem a venkovem.

Výzkumy provedené v rámci Sociologického ústavu AV ČR byly provedeny na obyvatelstvu na území celé České republiky.

„Postoje k manželství, nesezdanému soužití a rodičovství zůstávají v české společnosti v průběhu devadesátých let 20. století poměrně stabilní. V české společnosti se stává přijatelné to, že se dítě narodí mimo manželství“ (Chaloupková & Šalamounová, 2004).

K tomuto závěru došly J. Chaloupková a P. Šalamounová ve výzkumu Postoje k manželství, rodičovství a k rolím v rodině v ČR a v Evropě.

Hlavním cílem empirické části bakalářské práce bude zjistit, jak vnímá mladá generace manželství a rodinu, co si pod těmito pojmy mladí lidé představují, jak je pro ně důležitá ve vztahu láska, důvěra a jistoty. V rozhovoru je dotaz na založení rodiny z ekonomického hlediska, zda by byli dotazovaní ochotni uzavřít nebo naopak neuzavřít z ekonomických důvodů manželství a založit rodinu.

6 Vlastní empirické šetření o vnímání mladých dospělých o institucích manželství a rodiny ve městě a na venkově

Tato část bakalářské práce se zabývá analýzou a interpretací dat z výzkumného šetření, které zjišťuje, jak mladí dospělí lidé vnímají fenomény instituce rodiny a manželství a dále zda a popř. jaký rozdíl existuje ve vnímání mladých dospělých žijících na venkově a ve městě o jejich budoucím rodinném, popř. manželském životě.

6.1 Popis výzkumného šetření a základní charakteristika dotazovaných

K uskutečnění výzkumu byl použit polostrukturovaný rozhovor. U tohoto typu rozhovoru je možné pozměnit otázky, doplňovat je nebo v některém případě je vynechat, pokud je dotazovanému odpovídat na ně nepříjemné. Empirický výzkum byl proveden začátkem roku 2022 ve městech Praha, Ústí nad Labem, České Budějovice, Valašské Meziříčí a Olomouc. Prostor venkova k rozhovoru byl zvolen Černý Důl, Jetětice, Lštěň-Hostomice, Hovězí, Tvrdonice. Polostrukturovaný rozhovor byl veden v domácím prostředí dotazovaného. Dotazováno bylo 5 žen a 5 mužů z města věkové kategorie 22-30 let a 5 žen a 5 mužů z venkova stejné věkové kategorie. Jedná se o páry, které žijí minimálně jeden rok ve společné domácnosti. Rozhovory byly prováděny individuálně s mužem a ženou z páru. Průběh celého rozhovoru nebyl nahráván, protože všichni účastníci nesouhlasili. Všichni zúčastnění byli seznámeni s významem a účelem, který trval v rozmezí 20-30 minut.

Tabulka 6 Základní charakteristika dotazovaných (město)

Lidé / Město	Věk	Ukončené vzdělání	Povolání
ŽM1 – Praha	22	SŠ	administrativní pracovnice
MM1 – Praha	26	VŠ	student / brigády
ŽM2 – Ústí nad Labem	22	SŠ	baletka
MM2 – Ústí nad Labem	23	SŠ	tanečník
ŽM3 – České Budějovice	23	ÚSO (odborné vzdělání)	servírka
MM3 – České Budějovice	25	ÚSO (odborné vzdělání)	číšník
ŽM4 – Valašské Meziříčí	28	VŠ	učitelka MŠ
MM4 – Valašské Meziříčí	26	SŠ	auto technik
ŽM5 – Olomouc	27	VŠ	bankovní pracovnice
MM5 – Olomouc	29	SŠ	OSVČ – pekařství

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 7 Základní charakteristika dotazovaných (venkov)

Lidé / Venkov	Věk	Ukončené vzdělání	Povolání
ŽV1 – Černý důl	26	SŠ	brigády
MV1 – Černý důl	27	SŠ	pracovník v lomu
ŽV2 – Jetětice	29	SŠ	zdravotní sestra
MV2 – Jetětice	30	VOŠ	policista
ŽV3 – Lštěň	22	ÚSO (odborné vzdělání)	OSVČ – šití
MV3 – Lštěň	26	ÚSO (odborné vzdělání)	bagrista
ŽV4 – Hovězí	25	ÚSO (odborné vzdělání)	OSVČ – farma
MV4 – Hovězí	27	ZV	OSVČ – farma
ŽV5 – Tvrdonice	26	VŠ	zdravotní sestra
MV5 – Tvrdonice	29	SŠ	řidič

Zdroj: vlastní zpracování

Empirické šetření bylo provedeno pomocí polostrukturovaného rozhovoru se všemi dotazovanými osobami. Informace z rozhovorů byly zaznamenány v písemné podobě. Dotazované osoby odpovídaly postupně na tři otázky, které měly za cíl zjistit, jak vnímají fenomény instituce rodiny a manželství a dále zda a popř. jaký rozdíl existuje ve vnímání mladých dospělých žijících na venkově a ve městě o jejich budoucím rodinném, popř. manželském životě.

Položeny byly tři okruhy otázek:

1. Co pro Vás znamená manželství?
 - a. Je pro Vás v manželství důležitá vzájemná láska?
 - b. Je pro Vás v manželství důležitá vzájemná důvěra?
 - c. Je pro Vás v manželství důležitá sounáležitost (stejný pohled na život)?

2. Co pro Vás znamená rodina?
 - a. Považujete rodinu za jistotu?
 - b. Znamená pro Vás rodina tradici?
 - c. Je pro Vás důležitý respekt mezi členy rodiny?

3. Co pro Vás znamená založení rodiny z ekonomického hlediska?
 - a. Vstoupil/a byste do manželství z ekonomického hlediska?
 - b. Odložil/a byste založení rodiny z ekonomického hlediska?
 - c. Uvažoval/a byste o nezaložení rodiny z ekonomického hlediska?

6.2 Porovnání dat získaných empirickým šetřením

Z dat získaných polostrukturovaných rozhovorem jsem vybral nejzásadnější fakta. Ta jsou uvedena v následujícím textu a uspořádána do tabulky. V tabulkách i v textu je patrné srovnání nejdůležitějších odpovědí dotazovaných jednotlivců z města a z venkova.

6.3 Vnímání instituce manželství mladými dospělými ve městě a na venkově

Cílem této části je zjistit a porovnat, zda a jakým způsobem mladí lidé věkové skupiny 22-30 let, žijící v prostoru města a prostoru venkova vnímají fenomény manželství a dále zda a popř. jaký rozdíl existuje ve vnímání mladých dospělých žijících na venkově a ve městě o jejich budoucím manželském životě.

6.3.1 Vnímání instituce manželství mladými dospělými ve městě

Většina dotazovaných z města má podobný názor na manželství, a to že je to pro ně potvrzení závazku, soužití a zodpovědnost za druhou osobu, počátek pro založení rodiny. ŽM1 Praha: *„Uzavření manželství pro mě znamená závazek. Je to společné soužití s člověkem, kterého miluji a chci s ním trávit společné chvíle a zbytek života. Znamená to pro mě budoucnost, ekonomické zajištění, pokud budeme jeden nebo druhý v nesnázích nebo nemocní. Na všechno jsme dva. Spousta věcí už není jen moje věc, ale jsme to „my“. Vše od plánování po realizaci. Je to pevný svazek sdílení všeho dobrého i zlého. Láska je velmi důležitá, ale důležitější je vzájemné pochopení a společný pohled na život. Důvěra je pro mě velmi důležitá.“* MM1 Praha: *„Manželství je pro mě budoucnost, soužití v lásce, společné plánování, společná realizace plánů. Uzavření manželství je počátek k založení rodiny. Trochu se bojím ztráty identity, ale na druhou stranu získám partnera v dobrém i zlém. Manželství je pro mě část jistoty. Budování společných cílů a jejich dosahování společně. Je to dobrý základ pro rodinu. Je to také finanční odpovědnost. Důležitá ve vztahu je i láska a důvěra, společný smysl pro humor a pochopení pro toho druhého.“* Dále také dotazovaní odpovídají, že manželství je pro ně pochopení a důvěra v partnerovi, spolurozhodování ale také řešení finančních záležitostí. ŽM2 Ústí nad Labem: *„Manželství je pro mě láska, její potvrzení. Znamená pro mě mít někoho, o koho se mohu v jakékoliv situaci opřít, mít někoho, s kým mohu všechno sdílet. Všechno dobré i zlé. Je to takové odpoutání se od rodičů a řešení situací tak, jak je to dobré pro nás dva. Manželství je pro mě pochopení a důvěra. Je to pro mě jistota do budoucnosti.“* MM2 Ústí nad Labem: *„Manželství je pro mě láska a důkaz toho, že to se mnou partnerka myslí vážně, že chce se mnou být po celý život nebo alespoň jak dlouho to půjde. Jde ale také o kompromisy, o tom, že umíme*

dávat i brát. Je to o odpovědnosti sám za sebe, ale i za toho druhého. Je to vzájemné pomoci o společné budoucnosti o důvěře. Dělení se napůl. Mít možnost spolurozhodování o společných problémech, ale také někdy být sám za sebe. Je to o pochopení. Mít možnost dědit.“ ŽM3 České Budějovice: „Manželství pro mě znamená k někomu patřit, nosit stejné příjmení a být na všechno dva. Je to asi staromódní, ale manželství je pro mě mít uspořádaný osobní život. To, že mám někoho rád, že ho miluji, že s ním chci mít děti. Uzavřením manželství to potvrdím a od té doby s ním všechno sdílím. Všechno máme společné, radosti i starosti. Je to také o finanční odpovědnosti, dělení se s někým. Společné plánování. Důvěra a pochopení jsou pro mě ve vztahu velmi důležité. Jde také o společnou ekonomickou stránku, jeden o druhého se postará v případě potřeby. Manželé také po sobě dědí.“ MM3 České Budějovice: „Manželství je pro mě vyústění toho, že to se mnou partnerka myslí vážně a chce žít jako pár. Že nemá potřebu si držet zadní vrátka. Manželství je důvěra, je to také trochu pokora. Je to krok k upevnění vztahu. Manželé musí mít stejný smysl pro realitu a pro humor, jinak to nevyjde. Manželé si musí pomáhat, být si sobě oporou. Musí si důvěřovat, ale někdy i prověřovat, aby ve vztahu zůstala jiskra. Musí se na sebe moct i finančně spolehnout a umět se zajistit. Manželství je prostě láska ve všem.“

Tabulka 8 Co pro Vás znamená manželství? (město)

Co pro Vás znamená manželství? (město)		
Praha	ŽM1	závazek, společné soužití, ekonomické zajištění
	MM1	soužití, společné plánování, část jistoty
Ústí nad Labem	ŽM2	potvrzení lásky, sdílení všeho, pochopení a důvěra
	MM2	vážný vztah, kompromisy, vzájemná pomoc a důvěra
České Budějovice	ŽM3	být na všechno dva, společné příjmení, důvěra a pochopení
	MM3	důvěra a pokora, krok k upevnění vztahu, finanční spolehnutí
Valašské Meziříčí	ŽM4	závazek před bohem, nebýt na všechno sám, finanční záležitosti
	MM4	sounáležitost, důvěra a pochopení, závazek před bohem
Olomouc	ŽM5	papírové potvrzení vztahu, finanční dělení, dědictví
	MM5	zavazující instituce, odpovědnost

Zdroj: vlastní zpracování

Pro některé dotazované není uzavření manželství pouze podepsání papíru na úřadě, ale znamená pro ně i jistou církevní záležitost. ŽM4 Valašské Meziříčí: „Manželství pro mě znamená určitý závazek. Zavazují se, že budu toho druhého ctít, že mu budu důvěřovat,

že ho budu chápat. Budu mu oporou. Budu ho milovat tak, jak ho miluji ve chvíli, kdy s ním manželství uzavírám. V manželství řeším všechny problémy, ale i radosti s tím druhým, nejsem na všechno sama. V neposlední řadě je to pro mě i řešení finančních záležitostí, nejen za života, ale i v případě, že se jednomu z nás něco stane. Manželství je jistota. Manželství je pro mě závazek před Bohem.“ M4 Valašské Meziříčí: *„Manželství plánuji, ale až budu finančně více zajištěn. Je to pro mě určitý závazek, do kterého bych nešel bez představy o společné budoucnosti. Manželství znamená sounáležitost, je to souhra všech okolností života. Manželství je důvěra, pochopení, ale také vyřešené právní věci, vyřešené finanční záležitosti. Plánuji svatbu v kostele, takže pro mě manželství není jen papír na úřadě, ale i závazek před Bohem.“* Pro poslední dotazované z města je manželství spíše jen papírové potvrzení něčeho na čem společně dlouho pracují a oba jsou podobného názoru, že uzavření manželství je spíše úřední záležitost. ŽM5 Olomouc: *„Manželství je papírové potvrzení vztahu. Je to větší odpovědnost, finanční dělení. Asi je to možnost dědictví bez problémů, ale toto všechno se dá ošetřit i jiným papírem, než je uzavření manželství. Dokážu žít spokojeně i ve vztahu bez potvrzení. Manželství je pro mě svazující. Láska a důvěra je důležitá ve všech vztazích mezi mužem a ženou, není to jen v manželství, které tyto dva pocity nezajistí. Chápu i druhou stranu, ale pro mě není důležité. Odpovědnost, pochopení a další důležité aspekty vztahu můžu mít i bez uzavření manželství.“* MM5 Olomouc: *„Manželství je pro mě potvrzení, papír, který stvrzuje, že mám za druhého odpovědnost, že se budu dělit o všechno. Manželství je pro mě zavazující instituce, která nezajišťuje lásku, důvěru, ani to, že si mně ten druhý bude vážit. Existuje institut osoby blízké, tam zajistím budoucnost partnerce, jestli budeme mít děti, sepíšu závěť. Manželství, aby moje partnerka věděla, že jí miluji nepotřebuji, to se dokazuje jinak. A když bude jeden z nás chtít od druhého odejít, tak půjde z našeho vztahu i z manželství stejně, akorát tam je to složitější. S partnerkou mám závazky i bez manželství, které by nám mohly závazky i znemožňovat. Manželství nepovažuji za důležité pro další osobní život.“*

6.3.2 Vnímání instituce manželství mladými dospělými na venkově

Dotazovaní z venkova mají podobné názory na manželství, ale jsou více založení pro rodinný život. Založení manželství je pro ně důležitější a více si ho váží. ŽV1 Černý Důl: *„Manželství pro mě znamená lásku a porozumění, také zodpovědnost, společnou budoucnost. Znamená to, že už nejsme jen partneři vedle sebe, ale také musíme myslet jeden na druhého i v těch nejniternějších věcech. Když to vysvětlím, tak jen taková obyčejná věc, jako je nákup, je vždy pro dva. Nic už není jen moje, všechno je naše. Cítím v tom změnu celého života a to, jestli to bude k lepšímu nebo horšímu, se ukáže až během života. Cítím to jako pozitivum, jsme na*

všechno dva, na radost i starost, na finance, na rozhodování.“ MV1 Černý Důl: „Manželství je instituce, která je podle mě hodně založená na potvrzení vztahu, odpovědnosti za toho druhého. Kromě lásky, pochopení a krásného života ve dvou je to taky lepší možnost hypotéky, finanční zlepšení, když tedy ještě nemáte děti a všechno se prostě lépe získává, když máte manželku. Musí fungovat komunikace a vzájemná podpora. Očekávám také nějaké společné aktivity. Manželství by mělo znamenat buď společné zájmy nebo toleranci zájmů toho druhého.“ Dotazovaní dbají větší důraz na společný život a sdílení všech okolností pro spokojený manželský život.

Tabulka 9 Co pro Vás znamená manželství? (venkov)

Co pro Vás znamená manželství? (venkov)		
Černý Důl	ŽV1	porozumění, zodpovědnost, společnou budoucnost
	MV1	potvrzení vztahu, lepší finanční dostupnost, společné zájmy a tolerance
Jetětice	ŽV2	změna současného života, společná budoucnost, podpora, opora a tolerance
	MV2	základ pro založení rodiny, věrnost, soužití
Lštěň	ŽV3	zájem pro oba partnery, kompromisy, finanční záležitosti
	MV3	odpovědnost, ekonomické výhody, osamostatnění partnerského života
Hovězí	ŽV4	spojení před bohem, spojení s partnerem na vždy, láska a víra
	MV4	radost a naděje, společná budoucnost, touha a realizace snů
Tvrdonice	ŽV5	pochopení, soudržnost, plánování společného života
	MV5	konec svobody, společná budoucnost, věrnost

Zdroj: vlastní zpracování

ŽV2 Jetětice: „Manželství pro mě znamená úplná změna současného života. Nebudu sama, budu mít partnera, budeme spolu plánovat, spolu všechno rozhodovat. Je to společná budoucnost s milovaným člověkem. Je to odpovědnost za toho druhého, je to pochopení pro něj. V manželství je potřeba podpora, opora a tolerance. Člověk se nemění, když jsem ho milovala před svatbou takového, jaký je, nemohu chtít potom něco jiného. Je to také o toleranci chyb, protože nikdo není dokonalý. Manželstvím končí hledání, začíná společný život.“ MV2 Jetětice: „Manželství pro mě znamená lásku a to, že ti dva k sobě navždy patří. Teď už je to jenom moje žena. Nikdo nám nebude mluvit do toho, jak žijeme, kde žijeme a co děláme. Teď už rozhodujeme jen my dva. Budeme se starat jedno druhého v dobrém i zlém. Také je důležitá trpělivost a opora. Je to odpovědnost a základ pro rodinu. Někdy je to také obět, člověk se v manželství musí umět podržet, věřit si a být věrný.“ Dotazovaní se hodně baví o společné

budoucnosti, ale také o budoucnosti celkově. Velkým tématem je také ekonomická budoucnost, pro manžele je jednodušší si vzít hypotéku získat dědictví apod. ŽV3 Lštěň: „*Manželství pro mě znamená lásku. Lásku dvou lidí, kteří chtějí být spolu v dobrém i zlém, ve zdraví i v nemoci. Věřím v ve společnou budoucnost, ve věrnost. V manželství se musí vytvořit zázemí vhodné pro oba partnery, prostor, ve kterém jsou oba spokojeni a těší se do něj. Jde hodně o pochopení a toleranci. Také by měli partneři mít společné zájmy a smysl pro humor. Měli by mít společnou představu o budoucnosti a nehádat se.*“ MV3 Lštěň: „*Manželství je láska, ta je na prvním místě. Manželství je vážít si jeden druhého, nepodvádět a někdy také dělat kompromisy. Je to odpovědnost, je to rozvíjení a hledání něčeho, co bude těšit toho druhého. Z ekonomického hlediska je to výhoda. Lehčí možnost získat půjčky, hypotéku, daně a tak. Je také lehčí získat dědictví nebo když partner zemře, pobíráte důchod. Lékař vám také může sdělit zdravotní stav manželky. Manželství je osamostatnění ve všem, vytvoření nového zázemí.*“ ŽV4 Hovězí: „*Manželství je pro mě osudové spojení, láska. Jsem věřící a manželství pro mě znamená spojení před Bohem. To znamená, že je to navždy spojení s člověkem, ke kterému cítím nejvyšší cit. Co Bůh jednou spojí, člověk nerozlučuje. Je to předpoklad pro založení rodiny, přijetí dětí. Manželství uzavřené před Bohem je silný duchovní zážitek, který by se měl promítnout do celého života potom. Pak již existuje jen spolu. Na všechno jsme dva, protože láska a víra jsou navzájem propletené.*“ MV4 Hovězí: „*Manželství je pro mě závazek na celý život. Je to nerozdělitelný svazek dvou lidí, kteří se milují. Manželství je radost a naděje. Je to životní prostor pro budoucnost. Znamená to svolení k tomu, že s tímto partnerem zestárnou. Znamená důvěru a věrnost. Manželství je také touha a realizace snů. Manželství pro mě znamená zodpovědnost. „Jsi po celý život zodpovědný za to, pro co jsi se důvěrně rozhodl“ (Saint-Exupéry). Dotazovaní také odpovídají, že manželství pro ně znamená konec svobody, společné finance a majetek. Péče a věrnost je také jedna z nejdůležitějších zásad pro většinu dotazovaných. ŽV5 Tvrdonice: „*Manželství je společný vztah dvou lidí, kteří se musí milovat, být k sobě hodní, láskyplní a něžní. Podstatné pro manželství je pochopení a nějaká soudržnost. Manželé musí mít povahy, které spolu vydrží. Musí společně plánovat společný život a všechno společně určovat. Manželství znamená soudržnost i přesto, že někdy nemají partneři děti. Znamená to i péče jeden o druhého, společné finance, společný majetek. Jsou to i společenské výhody.*“ M5 Tvrdonice: „*Manželství je pro mě konečná pro svobodu. Nemyslím to špatně. Člověk se musí pro něj svobodně rozhodnout. Pak je to láska, štěstí, pomoc, společné chvíle, společné starosti a radosti. Společné soužití a pohoda. Pokud se nerozhodne úplně svobodně, například nátlakem, že čeká dítě, pak je manželství povinnost se starat o druhého a dělení se o všechno. Manželstvím přichází člověk o osobní svobodu o možnosti dělat všechno tak, jak**

chce sám. Na druhou stranu, pokud se rozhodne svobodně žít v manželství a dál třeba v rodině, je to víra ve společnou budoucnost, je to šance a odvaha začít něco nového. Manželství je věrnost.“

6.4 Vnímání instituce rodiny mladými dospělými ve městě a na venkově

Cílem této části je zjistit a porovnat, zda a jakým způsobem mladí lidé věkové skupiny 22-30 let, žijící v prostoru města a prostoru venkova vnímají fenomény instituce rodiny. Dále také jaký rozdíl existuje ve vnímání mladých dospělých žijících na venkově a ve městě o jejich budoucím rodinném životě.

6.4.1 Vnímání instituce rodiny mladými dospělými ve městě

Na otázku, „Co pro Vás znamená rodina“, dotazovaní z města odpovídají různě. Pro některé z nich je to vyústění vztahu, děti, materiální zabezpečení. Považují založení rodiny za svou budoucnost, počítají s ním. Cítí založení rodiny jako závazek k zabezpečení jejich členů. ŽM1 Praha: *„Rodina pro mě v budoucnosti znamená vyústění našeho vztahu. Je to mě budoucnost. Plánuji zatím dvě děti, dokážu skloubit rodinu s kariérou, kterou mohu vykonávat i z domova. Pokud nám zdraví, které je na prvním místě dovolí, je pro mě rodina tou nejdůležitější součástí mého života. Z ekonomického hlediska znamená zabezpečení všech jejích členů. Samozřejmě počítám i s tím, že se na čas sníží náš životní standard, ale doufám, že se nám podaří se s tímto faktem vypořádat a žít společně kvalitní rodinný život. Rodina je společné životní pouto.*“

MM2 Praha: *„Rodina je pro mě domov. Budeme rodiče. S přítelkyní jsme se o tomto tématu již bavili a plán do budoucnosti máme. Musíme být trochu více finančně zajištěni, což se nám v této chvíli daří. Plánujeme dvě děti, společný byt a budoucnost. Rodina je pro mě zajištění i našich rodičů, kteří nám také pomáhají. Rodina jsou rodiče a děti, společná budoucnost. Společné finance, společné klady i záporny. Výchova a starost o děti.*“

Pro některé dotazované znamená založení rodiny konec kariéry a s ním spojené snížení životního standardu. Považují založení rodiny za podřízení se dětem. Rodinu plánují, ale v delším časovém horizontu. ŽM2 Ústí nad Labem: *„Rodina pro mě znamená konec kariéry. Proto s jejím založením budu vyčkávat až do konce svých možností realizovat se. Rodina znamená starat se o dítě, plně mu věnovat všechny svůj čas. Rodina znamená být plně oddán dítěti a stavět veškeré jeho zájmy nad svoje. Je to o jeho výchově. Společně s manželem se podílet na vytvoření vhodného zázemí pro dítě. Z ekonomického hlediska pro mě znamená snížení ekonomického statusu, minimálně nějaký čas žít z jednoho platu, snížení životní úrovně. Rodinu plánuji, ale v budoucnosti“.* MM2 Ústí nad Labem: *„Rodina je pro mě změna.*

V budoucnosti ji sice plánujeme, ale opravdu ještě v celkem daleké. Rodina znamená snížení životní úrovně, na kterou jsme zvyklí, méně peněz na osobní výdaje. Rodina je o dětech, jejich zajištění, podřízení se jim. Rodina je asi vrchol soužití a mně zatím baví ta cesta.“

Dotazovaní z města pocítují při položení otázky o rodině i strach. Jedná se o strach z budoucnosti, z ekonomické závislosti nebo nemožnosti zabezpečit členy rodiny. Rodinu však plánují a myslí si, že tyto pocity dokážou zpracovat. ŽM3 České Budějovice: *„Rodina pro mě znamená především bezpečí, vzájemný vztah s manželem a dětmi. Je to pro mě spokojený život. Znamená pro mě všechno kladné, co si jen mohu představit. Štěstí z budoucí role rodičů, naplnění našeho vztahu. Starost o děti pro mě znamená také ale asi strach. Strach o toho druhého, strach o děti. Asi přibudou starosti, větší potřeba peněz a s tím spojená asi změna práce. To negativní ale nevyrovná ten pocit sounáležitosti a radosti z rodiny.“* MM3 České Budějovice: *„Rodina jsou děti, já a manželka. Je to společná cesta v budoucnosti. Je to asi štěstí, které si zatím neumím představit, ale plánuji ho. Rodina je společenství rodičů, prarodičů a dětí, kteří se snaží žít šťastně. Znamená to o někoho se starat, vychovávat ho. S tím je spojená asi větší potřeba peněz a s tím spojené starosti a strach o budoucnost. Rodinu plánujeme, nějak se s tím popereme.“*

Tabulka 10 Co pro Vás znamená rodina? (město)

Co pro Vás znamená rodina? (město)		
Praha	ŽM1	vyústění vztahu, zabezpečení, společné životní pouto
	MM1	společná budoucnost, společné finance, výchova a starost o děti
Ústí nad Labem	ŽM2	konec kariéry, plná oddanost dítěti, snížení ekonomického statusu
	MM2	změna, snížení životní úrovně, vrchol soužití
České Budějovice	ŽM3	bezpečí, vzájemný vztah s manželem a dětmi, starosti
	MM3	společenství rodičů, prarodičů a dětí, štěstí, společná cesta
Valašské Meziříčí	ŽM4	vyústění naší lásky, početí dítěte, poslání
	MM4	sounáležitost, starosti o děti, starosti o jejich budoucnost, láska k bližnímu
Olomouc	ŽM5	odpovědnost, komunikaci, ekonomické zajištění všech členů
	MM5	důvěra, závazek, dítě

Zdroj: vlastní zpracování

Věřící dotazovaní považují rodinu za posun ve vztahu, považují založení rodiny za dar. Rodinu plánují a věří, že spolu dokážou zvládnout všechna úskalí, které jim život připraví. ŽM4 Valašské Meziříčí: *„Rodina je důležitý posun ve vztahu. Je to vyústění naší lásky, kterou*

zrealizujeme početím dítěte. Dítě je dar, a proto i rodina je dar. Rodina je metafora pro Boží království. Pro mě je přirozené, že plánuji hodně dětí, jako rodina budeme žít v lásce a důvěře, v pokoře a souznění. Rodina je poslání, které není každý schopen splnit. Já věřím, že nám se to podaří a splníme plán, který s námi Bůh má. Z ekonomického hlediska si myslím, že rodina je společenstvím, které pokud spolu drží, dokáže zvládnou všechna úskalí s touto stránkou spojené. Člověk dokáže žít i z mála, pokud je to nutné.“ MM4 Valašské Meziříčí: „Rodina je sounáležitost, je to vyústění vztahu. Rodina je naplněním manželství. Je o komunikaci více zúčastněných. Jsou to starosti o děti, starosti o jejich budoucnost. Spíše ale finanční starosti v současné době. Jinak si myslím, že v každé době existují dobří a špatní rodiče a my se musíme snažit dát dětem to nejlepší co je v nás. Rodina je láska k bližnímu, rodina je plán, je to naslouchání jeden druhému v celém společenství.“

Rozdílný názor mají dotazovaní z Olomouce. Myslí si, že rodina je závazek, starosti, snížení ekonomického standardu a nesvoboda. Děti zatím neplánují. ŽM5 Olomouc: *„Rodina pro mě znamená mít děti. Nevím, jestli považuješ za rodinu mít děti i bez uzavření manželství, já ale ano. To, že na to nemám papíry mě neurčuje k tomu, abych děti neměla. Momentálně je sice neplánuji, ale nikdy se ničeho nezříkám navždy. Člověk se mění. Jinak rodina pro mě znamená odpovědnost a s ní spojenou komunikaci. Ekonomické zajištění všech členů. S tím spojené asi větší množství práce, tudíž méně času. Asi se jedná i o strach. Ano rodina je strach o dítě o jeho budoucnost o to, že nebudeme mít na to či ono. Rodina je také o tom, že stále něco „musíš“. Musíš se o někoho starat, musíš něco zajišťovat, musíš mít peníze.“* MM5 Olomouc: *„Rodina je my dva a dítě. Tak to úplně ještě v naší budoucnosti nevidím, ale nikdy neřikám nikdy. Rodina je odpovědnost, jsou to starosti. Rodina je o nesvobodě. Rodina je o důvěře. Partnera si vybereš, ale dítě ne. To musíš vychovávat, takže je to starost. Ekonomicky spadneš na dno, aby dítě a partner měli všechno, musíš víc chodit do práce, abys je zajistil. Z toho vyplývá, že máš málo času na rodinu, na sebe, na všechno. Rodina je obrovský závazek, pro který se musíš opravdu poctivě rozhodnout.“*

6.4.2 Vnímání instituce rodiny mladými dospělými na venkově

Dotazovaní z venkova považují rodinu za základ pro svůj život. Je pro ně součástí spokojené budoucnosti. Důvěra, podpora a láska jsou základní pilíře rodiny. Myslí si, že ekonomicky zvládnou i větší počet dětí. ŽV1 Černý Důl: *„Rodina pro mě znamená všechno na světě. Je to štěstí, podpora, láska, důvěra. Je to naplnění našeho manželství, je to společná cesta, která vede k tomu, abychom měli s dětmi šťastný život. Představuji si náš dům, na zahradě rodiče, my dva a naše děti. Je to budoucnost, kterou zvládneme i finančně. Máme práci, jsme zdraví, tak*

proč ne.“ MV1 Černý Důl: „Rodina pro mě znamená mít děti, manželku, rodiče. Bydlíme tu s bratrem, jeho ženou a rodiči, tak jednou budeme velká rodina. Mít děti je radost a příjemná starost. Ano je to odpovědnost, ale vybereš si to. Je to strach o své blízké, ale vybereš si to.“ ŽV2 Jetětice: „Rodina pro mě znamená všechno. Miluji děti, chtěla bych tak tři. Rodina je společná cesta, láska, ale i přátelství. Rodina je pochopení. Je to starání se o ty druhé. Je to pocit, že můžeš být pyšný ne něco, co jsi v životě dokázal. Mít se na koho spolehnout, mít člověka, kterému důvěřuješ a se kterým toto předáváš svým dětem je vrchol vztahu. Ekonomicky je to asi zhoršení situace, ale asi se to dá zvládnout, když to zvládlo tolik lidí před námi.“

Tabulka 11 Co pro Vás znamená rodina? (venkov)

Co pro Vás znamená rodina? (venkov)		
Černý Důl	ŽV1	štěstí, podpora, láska, důvěra
	MV1	děti, odpovědnost, příjemná starost
Jetětice	ŽV2	společná cesta, láska, přátelství
	MV2	manželka, děti, dům, hospodářství, dílna, zájmy
Lštěň	ŽV3	osamostatnění se od původní rodiny, založení své vlastní, péče o děti
	MV3	žena a děti, budoucnost, ekonomická jistota
Hovězí	ŽV4	láska, pokora, odpovědnost a souznění
	MV4	závazek, láska a víra, budoucnost
Tvrdonice	ŽV5	předávání dědictví, odpovědnost za druhého, společně všechno
	MV5	upřednostnit potřeby těch druhých, odpovědnost, odvaha a víra

Zdroj: vlastní zpracování

MV2 Jetětice: „Rodina je pro mě základ všeho v budoucnosti. Potřebuji mít manželku, děti, dům, hospodářství, dílnu, svoje zájmy, jejich zájmy. Rodina je prostě o tom, žít s někým dohromady. Dělit se o všechno, myslet na druhé. Chránit je, mít o ně strach. Rodina je budovat něco pro nás, pro společnost.“

Dotazovaní z venkova také uvádějí rodinu jako domov, místo, kde je bezpečí, místo, také místo, kde se prožívají dramata, která ale patří k životu. ŽV3 Lštěň: „Vlastní rodina je osamostatnění se od původní rodiny, založení své vlastní. Rodina je láska, důvěra, laskavost, podpora. Rodina je rozhodnutí pro pokračování sebe. Je to také rozhodnutí o tom, že musíme respektovat jiné – děti v pubertě. Rodina je domov, jsou to buchy, které peče máma dětem, jestli mi rozumíš.... Rodina je o péči o děti o zajišťování financí na jejich potřeby, o společném trávení času o plánování jejich cesty, takže vlastně o komunikaci. Finančně je to asi náročné, ale asi

se to dá zvládnout. “ MV3 Lštěň: „Rodina je o tom, že nemyslíš na sebe, ale více myslíš na ty druhé. Na svou ženu a děti. Rodina je základ pro moji budoucnost. Je to kruh, který se uzavře. Rodina je ekonomická jistota. Na všechno jsme dva a dítě. Je to někdy drama, ale i ta jsou potřebná k životu, aby nebyla nuda. “

Věřící dotazovaní považují rodinu za svoji budoucnost, za požehnání pro všechny. Zmínili také otázku potřeby míru pro svoji rodinu. Důležitá je i ekonomická stránka, kterou považují za zvládnutelnou. ŽV4 Hovězí: *„Rodina je požehnáním pro všechny. Rodina je láska, pokora, odpovědnost a souznění. Rodina je nejvyšší cit, který můžeš někomu předat, Sounáležitost. Rodina je odpovědnost nejen k sobě a těm druhým, ale také k Bohu, který tě pověřil. Ano ekonomicky je to důležitá jednotka, všechno se dá zvládnout, když máš víru v sebe, že to dokážeš. Pro rodinu je velmi důležitý mír. “* MV4 Hovězí: *„Rodina je také závazek. Rodina je láska a víra, kterou předáváš dál. Je to naděje pro naši budoucnost, pro budoucnost celého světa. Je to určitá realizace svých snů. Finance jsou velmi důležité, ale člověk dokáže velké věci, když si věří a věří ve svou budoucnost. “*

Dotazovaní také zmiňují dědictví nejen ekonomických statků. Dále řeší rozhodnutí a otázku nesvobody, které jsou spojené s tím, že si člověk musí umět ve svém životě něco odříci. ŽV5 Tvrdonice: *„Rodina je domov pro mě, manžela a naše děti. Je to naplnění naší potřeby stát se rodiči. Rodina je láska, pochopení. Rodina je předávání dědictví a teď nemyslím majetky. Jsou tu tradice, je tu pokračování něčeho, co začali moji rodiče, pokračujeme my a budou pokračovat i naše děti. Jde tedy také o majetky, ale až na druhé straně. Máme komu co předat. Rodina je odpovědnost za druhého je to radost mít z někoho radost. Společné všechno. “* MV5 Tvrdonice: *„Rodina je ještě větší konec svobody než manželství. Zase to nemyslím špatně, ale musíš se pro to rozhodnout. Pokud se rozhodneš, že rodinu chceš, to znamená, že chceš děti, musíš se umět vzdát svých osobních potřeb a upřednostnit potřeby těch druhých. Rodina je odpovědnost. Rodina je plánování. Rodina je společná budoucnost, je to také odvaha a víra, že to s partnerem zvládneš. Jo a máš komu předat to, co jsi celý svůj dosavadní život ty a tvoji rodiče budoval. “*

6.5 Vnímání ekonomického hlediska mladými dospělými při založení rodiny ve městě a na venkově

Cílem této části je zjistit a porovnat, zda a jakým způsobem mladí lidé věkové skupiny 22-30 let, žijící v prostoru města a prostoru venkova vnímají fenomény instituce manželství a rodiny. Zároveň jak velké pro ně ekonomické hledisko hraje roli při založení rodiny, popř. uzavření manželství.

6.5.1 Vnímání ekonomického hlediska mladými dospělými při založení rodiny ve městě

Dotazovaní z Prahy se shodli na tom, že do manželství by z ekonomického hlediska nevstoupili, ale důvody proto u jiných chápou. Ekonomická stránka je pro ně důležitá, hovořili o větších možnostech pro hypotéku a dědictví. Založení rodiny by z finančních důvodů neodkládali. ŽM1 Praha: „Z ekonomického hlediska bych manželství neuzavřela a klidně bych uzavření manželství odložila. Chápu všechny důvody, které k tomu každého vedou. Rodinu a v ní ekonomickou stránku chápu jako společné jmění manželů, možnost získání půjčky, hypotéky a dědictví. Z ekonomického hlediska bych úplně asi řešila pouze druhé dítě. Myslím, že jedno dítě si může dovolit každý.“ MM1 Praha: „Ekonomické hledisko v rodině chápu jako společné starosti o finance, společné účty a placení. Všechno je napůl. Je to větší šance získat hypotéku. Jednodušší a zákonné je i dědictví po partnerovi a děti po rodičích. Do manželství bych z ekonomického hlediska nevstoupil a jeho uzavření bych klidně odložil, až se prostě dohodneme. Rodinu bych na druhé místo kvůli penězům nepostavil, raději bych se postaral o to, abych na to měl finance. Z ekonomického hlediska považuji za podstatné a důležité postarat se nejen o děti, ale i o rodiče.“

Tabulka 12 Co pro Vás znamená založení rodiny z ekonomického hlediska? (město)

Co pro Vás znamená založení rodiny z ekonomického hlediska? (město)		
Praha	ŽM1	společné jmění manželů, možnost získání půjčky, hypotéky a dědictví
	MM1	společné starosti o finance, společné účty a placení
Ústí nad Labem	ŽM2	pořízení hypotéky, půjčky nebo pořízení si bydlení, pronájmu
	MM2	společné jmění manželů, společné závazky, pohledávky a výnosy
České Budějovice	ŽM3	finanční jistoty nebo nejistoty, větší šanci na hypotéku,
	MM3	rodinu z ekonomického hlediska chápu jako firmu
Valašské Meziříčí	ŽM4	ekonomické hledisko je z pohledu rodiny určitě velmi důležité, ale není pro mě středobodem řešení
	MM4	neodkládá založení rodiny, vše je otázka víry, ekonomické hledisko je důležité
Olomouc	ŽM5	rodina z ekonomického hlediska znamená pro mě stejné hodnoty jako partneři s dítětem
	MM5	finance, potvrzení, půjčky nejsou důvod pro zakládání rodiny, uzavření manželství

Zdroj: vlastní zpracování

Dotazovaní z Ústí nad Labem by do manželství z ekonomického hlediska vstoupili, pokud by to vyžadovalo schválení např. půjčky nebo opatření si bydlení. Uzavření manželství by

odložili a rodinu by s ohledem na finance nezaložili. ŽM2 Ústí nad Labem: „Do manželství bych z ekonomického hlediska asi vstoupila, pokud by to bylo opravdu nutné. Chápu to v případě pořízení hypotéky, půjčky nebo pořízení si bydlení, pronájmu (někde berou jen sezdané páry) apod. Stejně je to i s odložením vstupu do manželství. Pokud by to bylo nutné, odkládala bych to až do doby, kdy jsme si oba jisti. Se založením rodiny to mám stejně. Pokud si to mohu dovolit finančně dovolit, je to jistota, pokud nemám peníze, dítě by jen strádalo a to nechci, klidně odložím. Jinak manželství je větší šance na půjčku a jistota dědictví.“ MM2 Ústí nad Labem: „Manželství z finančního pohledu chápu jako společné jmění manželů, společné závazky, pohledávky a výnosy. Ekonomiku rodiny mají na starosti oba a musí se dohodnout. Asi stejně bych to i odkládala nebo neuzavřela. Děti bych bez peněz neplodila, tudíž bych nebo nejistoty tedy rodinu nezaložila.“

Dotazovaní odpovídali shodně, že manželství pro ně znamená určitý druh jistoty. Označují jej za investici a firmu. Manželství by neuzavřeli, pokud by neměli finanční jistoty a naopak uzavřeli, pokud by to bylo výhodné. Rodinu založí jen v případě ekonomické samostatnosti. ŽM3: „České Budějovice: „Rodina z ekonomického hlediska pro mě znamená finanční jistoty nebo nejistoty. Vše, co se týká financí v rodině řešíme dohromady. Spolu se dohodneme, spolu pořídíme. Pokud je problém řešíme spolu. Manželství je investice. Jak finanční, a tedy materiální tak nemateriální. Z hlediska materiálního mám větší šanci na hypotéku, snadněji se řeší dědictví. Jako rodina mám nárok na příspěvek o státu a materiální pomoc a výhody. Manželství bych uzavřela i z hlediska hmotné nouze a zároveň bych i odsunula jeho uzavření. Rodinu bych nezaložila, pokud bych byla v nějakém finančním presu.“ MM3 České Budějovice: „Rodinu z ekonomického hlediska chápu jako firmu. Když do ní vkládám, chci mít výnosy. Vkládám ekonomická pozitiva i negativa, s tím do toho jdeme oba. Proto se snad ptají, jestli ti dva znají svůj stav. Myslí se tím i zdravotní i psychický i finanční. Manželství bych uzavřel i odložil z finančních důvodů. Když lidé ve svazku strádají, mají hloupé myšlenky a nefunguje to. To stejně platí i pro založení rodiny. Jen proto abych splnil něčí očekávání to nemá cenu. Musím o tom být přesvědčen sám. Ano odložil bych i založení rodiny.“

Odpovědi věřících z města se liší od ostatních dotazovaných tím, že neberou ekonomické a finanční hledisko jako základní předpoklad pro uzavírání manželství ani pro zakládání rodiny. Jsou ochotni o tom přemýšlet, ale ne tyto důvody akceptovat. ŽM4 Valašské Meziříčí: „Ekonomické hledisko je z pohledu rodiny určitě velmi důležité, ale není pro mě středobodem řešení. Rodina je požehnaní a není na ekonomice závislá, tedy určitým způsobem. Rodina je jistota v tomto divném momentálním světě. Je to pro mě pouze řešení finančních záležitostí. Manželství bych kvůli materiálním důvodům nezaložila, ani bych jeho založení

z těchto důvodů neodkládala. Není to podstatné. V otázce založení rodiny absolutně v tomto směru odmítám přemýšlet. Ekonomické důvody do této sféry nepatří. Bůh dává všem stejně.“
MM4 Valašské Meziříčí: *„V otázce založení rodiny finance řeším, neodkládám, to není v mých rukách. Dítě nám nadělí Bůh, když jsme připraveni. Je to ale předmětem mých myšlenek. Musím se vynasnažit, abych dítě zajistil. Uzavření či odklad manželství je z finančních důvodů pravděpodobně otázka pro více ekonomicky založené lidi. Já osobně, pokud opravdu musím odpovědět, bych toto vůbec neřešil. Manželství uzavřu pouze z důvodů duchovního naplnění, z lásky, pochopení a společného rozhodnutí a neodkládal bych nic z jakýchkoliv materiálních důvodů.“*

Dotazovaní z Olomouce se shodují na tom, že by uzavření manželství neodkládali ani se nebrali z ekonomického důvodu a ani založení rodiny tyto důvody neovlivní. Jedná se jim o svobodné rozhodnutí a jejich osobní svobodu, která je vždy na prvním místě. ŽM5 Olomouc: *„Rodina z ekonomického hlediska znamená pro mě stejné hodnoty jako partneři s dítětem. Vše jde zařídit i bez platného papíru. Nepotřebuji potvrzení na vztahy. Manželství nehodlám uzavřít ani z ekonomických ani z jiných důvodů, Není to pro mě podstatné, ty všechny záležitosti okolo jdou zařídit i bez manželství. Rodina je pro mě máma, táta a dítě, nemusíme být manželé. Finančně stejně dítě nezajistí papír na vztah, ale odpovědnost rodičů. Ne neodkládám, neuzavírám ani neplodím děti z jiných důvodů, než je vlastní rozhodnutí pro tyto instituce a pro papíry.“*
MM5 Olomouc: *„Velmi doufám, že to máme s partnerkou stejně i v současné době. Bavili jsme se o tom již před časem. Finance, potvrzení, půjčky nejsou důvod pro zakládání rodiny, uzavření manželství nebo odkládání čehokoliv. Musí to být na základě svobodného rozhodnutí a touhy po určitém posunu svého života.“*

6.5.2 Vnímání ekonomického hlediska mladými dospělými při založení rodiny na venkově

Pár z Černého Dolu v podkrkonoší se shodl na všem dotazovaném. Myslí si, že jim sníží založením rodiny životní standard, budou muset plánovat výdaje a více šetřit. Do manželství by z ekonomických důvodů nevstoupili a uzavření manželství a založení rodiny by odložili oba shodně. ŽV1 Černý Důl: *„Z ekonomického hlediska se pro nás pravděpodobně trochu změní životní standard. Asi se sníží, protože budeme muset pořídit plno věcí, které dítě potřebuje. Budeme muset asi více šetřit a více plánovat výdaje. Do manželství bych z ekonomických důvodů nevstoupila, nepovažuji to za rozumné. Na druhou stranu ale kvůli financím bych uzavření manželství odložila. Lidé nemají vstupovat do svazku bez prostředků, myslím, že je to předmětem nespokojenosti. Rodinu bych odložila, dítě musí být zajištěné. Bez dítěte je to*

z ekonomického hlediska pro dospělé jednodušší. “ MV1 Černý Důl: „Tak to si musíme hodně rozmyslet výdaje a hodně plánovat. S dětma se žije asi více skromněji, ale zase více veseleji. Prostě se nad tím už musí více přemýšlet. Do manželství bych kvůli penězům nebo nějaké půjčce nevstoupil. Musí to mít jiné základy. Uzavření manželství bych klidně odložil, můžeme spolu nějakou dobu ještě žít bez papíru a našetřit. Bez rodiny, si myslím, se nedá dobře žít, ale na čas bych dítě odložil, kdyby to bylo opravdu z vážných důvodů. “

Tabulka 13 Co pro Vás znamená založení rodiny z ekonomického hlediska? (venkov)

Co pro Vás znamená založení rodiny z ekonomického hlediska? (venkov)		
Černý Důl	ŽV1	z ekonomického hlediska se pro nás pravděpodobně trochu změní životní standard, budeme muset pořídit plno věcí, které dítě potřebuje
	MV1	do manželství bych kvůli penězům nebo nějaké půjčce nevstoupil, uzavření manželství bych klidně odložil
Jetětice	ŽV2	rodinu bych kvůli financím neodkládala a chci ji založit ať jsem v jakékoliv situaci
	MV2	ekonomické hledisko v rodině je důležité, ale ne nejvíc; rodinu bych ale neodkládal
Lštěň	ŽV3	založení rodiny je z ekonomického hlediska velká změna; nevstoupila bych do manželství z ekonomického hlediska, ale rodinu bych odložila
	MV3	rodina je ekonomická jistota, rodinu bych neodkládal
Hovězí	ŽV4	v žádném případě to nejsou důvody k nějakému odkládání či naopak sezdvávání dvou lidí ani k založení či nezaložení rodiny
	MV4	finance nejsou zásadní pro uzavření manželství před Bohem
Tvrdonice	ŽV5	rodina je pokračování, pokračování všeho, takže i ekonomiky celého našeho společenství
	MV5	rodina je plánování, to znamená, když je všechno dobře ekonomicky uspořádané, tak to musí klapat

Zdroj: vlastní zpracování

Dotazovaní se shodují v pohledu na manželství i rodinu. Ekonomické hledisko není pro ně stěžejní ani v otázce uzavření a odložení uzavření manželství ani v otázce zakládání rodiny. ŽV2 Jetětice: „Rodina je pro mě vším. Takže i ekonomickou jednotkou. Musí se plánovat, šetřit, kupovat v akci nebo se umět uskromnit. Rodinu bych kvůli financím neodkládala a chci ji založit ať jsem v jakékoliv situaci. Myslím si, že minimálně jedno dítě se dá zvládnout. Rodina je základ pro můj život. Do manželství bych kvůli financím nevstoupila, ani bych jeho uzavření neodkládala.“ MV2 Jetětice: „Ekonomické hledisko v rodině je důležité, ale ne nejvíc. Žijeme

na malé vsi, je potřeba více přemýšlet o výdajích, více plánovat. Přemýšlíme o půjčce na vlastní dům, tak se budeme muset více ohánět a více ekonomicky přemýšlet a šetřit. Rodinu bych ale neodkládal, je to součást života se vším, co k tomu patří. Manželství bych z ekonomických důvodů nezaložil, to není důvod. A důvod není ani nic odkládat, jsou to situace, které nás můžou potkat i jindy v životě a musíme se s tím naučit žít, pokud chceme být spolu.“

Dotazovaní z jihu Čech se neshodují v otázce založení rodiny. Žena by založení rodiny odložila, muž ne. Do manželství by muž z ekonomického hlediska vstoupil, žena ne. Shodují se v otázce odkladu vstupu do manželství. Zde oba souhlasí s tvrzením, že by vstup do manželství odložili. ŽV3 Lštěň: *„Založení rodiny je z ekonomického hlediska velká změna, která se týká asi výdajů těch dvou, tedy tří. Všechno je teď velmi drahé, takže je to citelná změna. Někdy vás to asi donutí si vzít půjčku na všechno, co to dítě potřebuje nebo více šetřit. Manželství bych asi odložila, kdybychom neměli na svatbu a tak. Neumím si představit ekonomický důvod, pro který bych vstupovala do manželství, takže ne nevstoupila bych kvůli penězům, ale rodinu bych odložila. Je to velmi složitá doba a pro děti musíme mít nějaké zázemí.“*

MV3 Lštěň: *„Rodina je taková ekonomická jistota. Dva příjmy, ať už jsou, jakkoliv velké. Rodina je dělení všeho tak, aby byli všichni zajištěni a spokojeni. Je to větší možnost si vzít půjčku, na hypotéku taky dosáhnete líp. Rodinu bych neodkládal. Myslím, že to není faktor, který by to měl ovlivňovat. Manželství bych uzavřel i z ekonomických důvodů, a i bych ho asi odkládal, kdyby to bylo ekonomicky výhodné.“*

Věřící partneři vůbec neuvažují ekonomicky a shodují se ve všem. Nevstoupili by do manželství ani by jeho uzavření neodložili kvůli financím a založení rodiny by také neodkládali. ŽV4 Hovězí: *„Myslím, že odpovědi na své otázky u nás znáš, ale dobře. Takže ekonomická stránka je pro nás v soužití dvou a více lidí, tedy i v manželství a rodině důležitá, je to ale pouze součást celého bytí. V žádném případě to nejsou důvody k nějakému odkládání či naopak sezdávání dvou lidí ani k založení či nezaložení rodiny.“* MV4 Hovězí: *„Doufám, že to má moje partnerka stejně, ale finance nejsou zásadní pro uzavření manželství před Bohem. Děti jsou dar ne finanční spekulace. Manželství uzavřu pouze z lásky a víry, neuvažuji asi dobře ekonomicky, ale to nejsou důvody. Nebudu nic odkládat, pokud se rozhodnu. Ani manželství ani rodinu.“*

Mladí lidé z jihu Moravy mají jasno v ekonomické sounáležitosti. V otázkách dědictví jak tradic, tak i materiálních věcech. Shodují se v založení rodiny i v odkladu uzavření manželství. Neshodují se v otázce vstupu do manželství. Muž by z ekonomických důvodů vstoupil do manželství, žena ne. ŽV5 Tvrdonice: *„Rodina je pokračování, pokračování všeho, takže i ekonomiky celého našeho společenství. Jedná se o následníky v našem snažení, předávání majetků a práce. Děti zdědí to, o co celý život jejich rodiče usilují. Manželství bych*

z ekonomických důvodů uzavřela a na druhou stranu bych asi i odložila, kdyby to bylo velmi nutné, ale jen na určitou dobu. Děti a jejich početi plánujeme, takže ne. Společným snažením vše dokážeme zvládnout a děti jsou budoucnost naší velké rodiny.“ MV5 Tvrdonice: *„Rodina je plánování. To znamená, když je všechno dobře ekonomicky uspořádané, tak to musí klapat. Pomůže i stát, můžeme využít nějaké státní dotace a výhody. Dá se to zvládnout. Manželství bych z ekonomického důvodu neuzavřel, o odkladu bych uvažoval na nezbytně dlouhou dobu. Založení rodiny také plánuji, takže neuvažoval.“*

6.6 Souhrn zjištění, učiněných pomocí vlastního empirického šetření

Pro většinu mladých lidí znamená manželství v první řadě budoucnost. ŽV1 Černý Důl: *„Manželství pro mě znamená lásku a porozumění, také zodpovědnost, společnou budoucnost.“* Pouze jeden pár z města o uzavření manželství neuvažuje. MM5 Olomouc: *„Manželství, aby moje partnerka věděla, že jí miluji nepotřebuji, to se dokazuje jinak.“* Ostatní páry uvádějí, že o uzavření manželství uvažují v budoucnosti (viz tabulka č. 14). Znamená pro ně vyústění vztahu, lásky a důvěry. Považují za důležitou věrnost. Jako zásadní společný prvek uvádějí společné zájmy, smysl pro humor.

Tabulka 14 Uvažujete o uzavření manželství?

Uvažujete o uzavření manželství? (1. Co pro Vás znamená manželství?)			
Město		Venkov	
ŽM1	Ano	ŽV1	Ano
MM1	Ano	MV1	Ano
ŽM2	Ano	ŽV2	Ano
MM2	Ano	MV2	Ano
ŽM3	Ano	ŽV3	Ano
MM3	Ano	MV3	Ano
ŽM4	Ano	ŽV4	Ano
MM4	Ano	MV4	Ano
ŽM5	Ne	ŽV5	Ano
MM5	Ne	MV5	Ano

Zdroj: vlastní zpracování

Z ekonomického hlediska uzavření manželství považují za výhodu k získání půjček, hypoték a zmiňují i možnost dědictví. MM2 Ústí nad Labem: *„Je to vzájemné pomoci o společné budoucnosti o důvěře. Dělení se napůl. Mít možnost spolurozhodování o společných problémech, ale také někdy být sám za sebe. Je to o pochopení. Mít možnost dědit.“* Věřící dotazovaní kladou svoji víru na první místo. ŽM4 Valašské Meziříčí: *„Manželství je pro mě*

závazek před Bohem. “ Dotazovaní z venkova zmiňují i dědictví tradic, budování společných majetků. Společným jmenovatelem pro uzavření manželství je odpovědnost a budoucí řešení rodiny. MV2 Jetětice: „*Je to odpovědnost a základ pro rodinu.*“

Pohled mladých lidí na uzavření manželství ve městě a na venkově se zásadně neliší. Pouze jeden pár za všech dotazovaných (z města) neuvažuje v budoucnosti o uzavření manželství.

Na otázku o rodině odpovídali dotazovaní shodně, že ji cítí jako závazek. Závazek týkající se ekonomické stránky, zabezpečení dětí, jejich budoucnosti. Materiální stránku a otázku zabezpečení a sním spojené starosti rodiny zmiňují, kromě věřících, všichni dotazovaní. ŽM5 Olomouc: „*Ekonomické zajištění všech členů. S tím spojené asi větší množství práce, tudíž méně času.*“ Bojí se snížení osobního standardu a ztráty vlastní svobody, na druhou stranu však považují děti za budoucnost, štěstí a plánují je. ŽM1 Praha: „*Samozřejmě počítám i s tím, že se na čas sníží náš životní standard, ale doufám, že se nám podaří se s tímto faktem vypořádat a žít společně kvalitní rodinný život.*“ Se založením rodiny je spojená také změna, konec kariéry pro pár ze severu Čech. ŽM2 Ústí nad Labem: „*Rodina pro mě znamená konec kariéry. Proto s jejím založením budu vyčkávat až do konce svých možností realizovat se.*“ Pro pár, který se rozhodl neuzavřít manželství znamená rodina povinnosti. Mladí lidé z venkova uvádějí, že rodina pro ně znamená strach o své blízké, přítomnost dramatu a nudy. MV3 Lštěň: „*Je to někdy drama, ale i ta jsou potřebná k životu, aby nebyla nuda.*“

Rodina je pro dotazované mladé lidi závazkem, jeden pár z města sice o jejím založení v momentální situaci neuvažuje, ale až v daleké budoucnosti. Ostatní dotazovaní odpovídají shodně, že o založení rodiny uvažují, vesničtí dotazovaní více hovoří o tradici, odpovědnosti a plánování. Z ekonomického hlediska chápou dotazovaní rodinu jako ekonomickou jednotku, která má své výhody a nevýhody. Zmiňují společné jmění, větší šance získat půjčky a hypotéky na bydlení. Společným jmenovatelem je plánování, šetření a dědictví. MM1 Praha: „*Je to větší šance získat hypotéku. Jednodušší a zákonné je i dědictví po partnerovi a děti po rodičích.*“ Pouze jeden pár z venkova zmínil možnost využití státní pomoci a podpory. MV5 Tvrdonice: „*Pomůže i stát, můžeme využít nějaké státní dotace a výhody.*“

V otázce vstupu do manželství z ekonomických důvodů se odpovědi liší markantně napříč venkovem i městem. Na odklad manželství z ekonomických důvodů je názor také velmi nejednotný. Stejně tak i na otázku, zda by dotazovaní uvažovali o nezaložení rodiny z ekonomického hlediska se odpovědi liší jak ve městě, tak i na venkově. Tato problematika je podrobněji zvýrazněná v tabulce č. 15, ve které dotazovaní odpovídali na otázky, tohoto typu. Vstoupil/a nebo odložil/a byste z ekonomického hlediska manželství? Nezaložil/a byste z ekonomického hlediska rodinu?

Tabulka 15 Vstoupil/a? Odložil/a? Nezaložil/a? byste z ekonomického hlediska (do) manželství / rodinu

a) Vstoupil/a? b) Odložil/a? c) Nezaložil/a? (byste z ekonomického hlediska (do) manželství / rodinu) (3. Co pro Vás znamená založení rodiny z ekonomického hlediska?)			
Město		Venkov	
ŽM1	a) Ne b) Ano c) Ne	ŽV1	a) Ne b) Ano c) Ano
MM1	a) Ne b) Ano c) Ne	MV1	a) Ne b) Ano c) Ano
ŽM2	a) Ano b) Ano c) Ano	ŽV2	a) Ne b) Ne c) Ne
MM2	a) Ano b) Ano c) Ano	MV2	a) Ne b) Ne c) Ne
ŽM3	a) Ano b) Ano c) Ano	ŽV3	a) Ne b) Ano c) Ano
MM3	a) Ano b) Ano c) Ano	MV3	a) Ano b) Ano c) Ne
ŽM4	a) Ne b) Ne c) Ne	ŽV4	a) Ne b) Ne c) Ne
MM4	a) Ne b) Ne c) Ne	MV4	a) Ne b) Ne c) Ne
ŽM5	a) Ne b) Ne c) Ne	ŽV5	a) Ano b) Ano c) Ne
MM5	a) Ne b) Ne c) Ne	MV5	a) Ne b) Ano c) Ne

Zdroj: vlastní zpracování

Na tyto otázky nelze vyhodnotit jednoznačnou odpověď z hlediska města a venkova. Jsou v této dotazované skupině velmi nejednotné.

7 Závěr

Bakalářská práce se zabývá fenoménem institucí manželství a rodina ve městě a na venkově. Jejím hlavním cílem je zjištění a porovnání, zda a jakým způsobem mladí lidé věkové skupiny 22-30 let, žijící v prostoru města a prostoru venkova vnímají fenomény instituce rodiny a manželství a dále zda a popř. jaký rozdíl existuje ve vnímání mladých dospělých žijících na venkově a ve městě o jejich budoucím rodinném, popř. manželském životě.

Dle Velkého sociologického slovníku v sociologickém i antropologickém smyslu instituce „*V zásadě každý obecně praktikovaný a v dané kultuře předávaný způsob řízení*“ (Petrušek, Maříková, Vodáková, 1996). Skupnik definuje manželství jako: „*Formy i obsah manželství jsou kulturně (sociálně a historicky) vysoce variabilní, je proto obtížné postihnout všechny jeho charakteristiky. Nejčastěji se jako znaky manželství uvádí ..., ekonomická kooperace partnerů, fyzická reprodukce nových členů ...*“ (Skupnik, 2002). Definice rodiny podle Jandourka: „*Společné soužití lidí svázaných příbuzenstvím a zahrnujícím alespoň rodiče a děti*“ (Jandourek, 2003). Jako singles označujeme člověka žijícího volně, svobodně, jako rodinný stav má uveden „svobodný/á“.

Městské části lze odlišit podle funkce, jako je např. administrativní, rozhodovací, dopravní, znalostní, cestovního ruchu – projekt ESPON Monitoring Committee (Kouřilová a kol., 2012). „*Venkov je obydlený prostor mimo městské lokality tradičně charakterizovaný orientací na zemědělství a menší hustotou obyvatel, ale i jiným způsobem života, většinou propojeným s přírodou, a také s jinou sociální strukturou ve srovnání s městem*“ (Petrušek, Maříková, Vodáková, 1996). „Pospolitost (Gemeinschaft) je postavena na pokrevních svazcích typické pro rodinu, Společnost (Gesellschaft) lze přirovnat zejména k akciovým společnostem, velkoměstům“ (Mucha, 2004).

K propojení teoretické a empirické části je zpracována sekundární analýza dat o rodině a manželství z Českého statistického ústavu. V prvním srovnání se jedná o informace týkající se sňatečnosti mezi lety 2016 až 2021 se srovnáním dat z roku 2012 rozdělené podle bydliště ženicha. V roce 2012 bylo uzavřeno 45 206 sňatků, na rozdíl od roku 2016, kdy bylo uzavřeno o 12,3 % sňatků více a to 50 768 a v roce 2021 o 3,47 % více a to 46 776. V dalším srovnání se uvádí porodnost, která úzce souvisí se založením rodiny. Jedná se o srovnání stejných let. V roce 2012 se narodilo celkem 108 576 dětí. V roce 2016 byla porodnost o 3,76 % (112 663) větší a v roce 2021 o 2,96 % (111 793) větší, než v roce 2012. Vzhledem k ucelenosti je uvedena i rozvodovost ve stejných letech. V roce 2012 proběhlo celkem 26 402 rozvodových řízení, což je o 5,32 % (24 996) více než v roce 2016 a o 20,06 % (21 107) více než v roce 2021.

Další uvedenou problematikou je studie autorky Mgr. Jany Klímové Chaloupkové zabývající se postoji k manželství, nesezdanému soužití a rodičovství. „*Nejpozoruhodnější změnou je snížení důrazu na potřebu uzavřít manželství, mít děti a na výchovu od obou rodičů*“ (Chaloupková, Šalamounová, 2004). Zjištění u mladých dospělých potvrzuje snížení důrazu na zmíněné potřeby. Jako doplňující je uvedena studie, která se zabývá vstupem do manželství a nesezdaného soužití v ČR po roce 1989 v souvislosti se vzděláním od autorky prof. PhDr. Dany Hamplové, PhD.

Cílem empirické části bylo pomocí polostrukturovaného rozhovoru zjistit, jak vnímá mladá generace manželství a rodinu, co si pod těmito pojmy mladí lidé představují. Při rozhovoru odpovídali jak ženy, tak i muži spontánně. Manželství znamená pro většinu budoucnost. ŽV1 Černý Důl: „*Manželství pro mě znamená lásku a porozumění, také zodpovědnost, společnou budoucnost.*“ Pouze jeden pár z města o uzavření manželství neuvažuje. MM5 Olomouc: „*Manželství, aby moje partnerka věděla, že jí miluji nepotřebuji, to se dokazuje jinak.*“ V manželství je pro ně důležitá důvěra, láska, věrnost a společný prvek je i smysl pro humor. Z ekonomického hlediska uzavření manželství považují za výhodu k získání půjček, hypoték a zmiňují i možnost dědictví. MM2 Ústí nad Labem: „*Je to vzájemné pomoci o společné budoucnosti o důvěře. Dělení se napůl. Mít možnost spoluřehodování o společných problémech, ale také někdy být sám za sebe. Je to o pochopení. Mít možnost dědit.*“ Dotazovaní z venkova zmiňují i dědictví tradic a budování společného majetku. Společným jmenovatelem pro uzavření manželství je odpovědnost a budoucí řešení rodiny. MV2 Jetětice: „*Je to odpovědnost a základ pro rodinu.*“ Pohled mladých lidí na uzavření manželství ve městě a na venkově se zásadně neliší. Pouze jeden pár za všech dotazovaných (z města) neuvažuje v budoucnosti o uzavření manželství. Na otázku o rodině odpovídali dotazovaní shodně, že ji cítí jako závazek. Závazek týkající se ekonomické stránky, zabezpečení dětí, jejich budoucnosti. ŽM5 Olomouc: „*Ekonomické zajištění všech členů. S tím spojené asi větší množství práce, tudíž méně času.*“ V otázce na vstup do manželství z ekonomických důvodů se odpovědi liší napříč venkovem i městem. Dotazovaní zmiňují společné jmění, větší šance získat půjčky a hypotéky na bydlení. Společným jmenovatelem je plánování, šetření a dědictví. MM1 Praha: „*Je to větší šance získat hypotéku. Jednodušší a zákonné je i dědictví po partnerovi a děti po rodičích.*“ Na odklad manželství z ekonomických důvodů je názor také velmi nejednotný. I na otázku, zda by dotazovaní uvažovali o nezaložení rodiny z ekonomického hlediska někteří dotazovaní odpověděli „ano“ a někteří „ne“, ale většina z nich by raději počkala na lepší finanční situaci. Odpovědi byly různorodé stejným poměrem ve městě, tak i na venkově. Empirická část práce potvrdila tvrzení Skupníka o manželství: *Nejčastěji se jako znaky manželství uvádí ...,*

ekonomická kooperace partnerů, fyzická reprodukce nových členů komunity ...“ (Skupnik, 2002) a tvrzení Jandourka o rodině: „*Společné soužití lidí svázaných příbuzenstvím a zahrnujícím alespoň rodiče a děti*“ (Jandourek, 2003). Jak ukazují data vlastního empirického šetření, dotazovaní se s těmito tvrzeními ztotožňují až na jeden pár z města, který se neztotožňuje s tvrzením o manželství.

Cílem bakalářské práce bylo zjistit vnímání mladé generace v otázkách manželství a rodiny a jakou představu v současné společnosti mladí lidé o těchto institucích mají. Téma je v rámci bakalářské práce obtížněji uchopitelné a nesnadno řešitelné v plné šíři, protože tato problematika potřebuje větší záběr. Přesto byl stanovený cíl práce naplněn. Vzhledem k současné ekonomické situaci v celé společnosti bych rád rozebral tuto problematiku podrobněji ve své diplomové práci.

8 Seznam použité literatury

BAKOŠOVÁ, Zlatica. Sociálna pedagogika ako životná pomoc. 3., rozš. a aktualiz. vyd. Bratislava: public promotion, 2008, 251 s. ISBN 978-80-969944-0-3.

BRTNÍKOVÁ, M., ŠEDIVÝ, V. Moderní láska a sexualita, manželství a rodina Praha: 1985.

BORGATTA, Edgar, F., MONTGOMERY, Rhonda J. V. 2000. Encyklopedia of Sociology. New York: Macmillian Reference. ISBN 978-0-0286-4853-8

CIMICKÝ, Jan. Psychotesty a desatera na každý den. Praha: Fragment, 2009. ISBN 978-80-253-0779-3.

DUFFKOVÁ, Jana, Lukáš URBAN a Josef DUBSKÝ. Sociologie životního stylu. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-123-6.

DUNOVSKÝ, J. Dítě a poruchy rodiny. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1986. s.140. ISBN 08-040-86

ENGELS, Friedrich. Původ rodiny, soukromého vlastnictví a státu: v souvislosti s výzkumem Lewis H. Morgana. Praha: Mladá fronta, 1967.

FERENČUHOVÁ, Slavomíra, Lucie GALČANOVÁ BATISTA a Barbora VACKOVÁ, ed. Československé město včera a dnes: každodennost – reprezentace – výzkum. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2010. ISBN 978-80-87378-44-1.

FIALOVÁ, Ludmila. Představy mladých lidí o manželství a rodičovství. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-87-7.

GIDDENS, Anthony. Důsledky modernity. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Post (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-15-6.

GIDDENS, Anthony. Sociologie. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.

GILLERNOVÁ, Ilona, Vladimír KEBZA a Milan RYMEŠ. Psychologické aspekty změn v české společnosti: člověk na přelomu tisíciletí. Praha: Grada, 2011. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2798-1.

- GOODY, Jack. Proměny rodiny v evropské historii: historicko-antropologická esej. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2006. Utváření Evropy. ISBN 80-7106-396-7.
- HAMPLOVÁ, Dana, Petra ŠALAMOUNOVÁ a Gabriela ŠAMANOVÁ, ed. Životní cyklus: sociologické a demografické perspektivy. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2006. ISBN 80-7330-082-6.
- HAMPLOVÁ, Dana. Vstup do manželství a nesezdaného soužití v České republice po roce 1989 v souvislosti se vzděláním. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2003. Sociological papers. ISBN isbn80-7330-029-x.
- HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. Rodinné právo. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-644-9.
- JANDOUREK, Jan. Sociologický slovník. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0.
- JANDOUREK, Jan. Slovník sociologických pojmů: 610 hesel. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3679-2.
- KABELE, Jiří. Přerody: principy sociálního konstruování. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998. 394 s. ISBN 80-7184-359-8.
- KADEŘÁBKOVÁ, Jaroslava. Úvod do regionálních a správních věd: vybrané kapitoly. Praha: Codex Bohemia, 1996. ISBN 80-85963-18-3.
- KELLER, Jan. Dějiny klasické sociologie. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-34-2.
- KELLER, Jan. Úvod do sociologie. Praha: Sociologické nakladatelství, 1992. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-901059-3-9.
- KELLER, Jan. Úvod do sociologie. 5. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-86429-39-7.
- KELLER, Jan. Dějiny klasické sociologie. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-34-2.

- KLABOUC, Jiří. Manželství a rodina v minulosti, 1.vyd. Praha: Orbis, 1962
- KLÍMOVÁ CHALOUPKOVÁ, Jana a Petra ŠALAMOUNOVÁ. Postoje k manželství, rodičovství a k rolím v rodině v České republice a v Evropě. Praha: Sociologický ústav AV ČR, c2004. Sociologické studie. ISBN 80-7330-062-1.
- KOHOUTEK, Rudolf, Irena OCETKOVÁ a Jaroslav ŠTĚPANÍK. Základy sociální psychologie. Brno: CERM, 1998. ISBN 80-7204-064-2.
- KOTEK, J. Postavení venkova v Jihočeském kraji. České Budějovice: Český statistický úřad, 2009. Souborné informace. ISBN 978-80-250-1935-1.
- KOUŘILOVÁ, Jana. Synergie vztahu město-venkov. Praha: Alfa Nakladatelství, 2012. Ekonomie studium. ISBN 978-80-87197-44-8.
- KUČEROVÁ, Stanislava. Člověk – hodnoty – výchova: kapitoly z filosofie výchovy. Prešov: vl. n., 1996. ISBN 80-85668-34-3.
- LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. Vývojová psychologie. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1284-0.
- LINKOVÁ, M., Singles: životní styl, nebo z nouze ctnost? In: Přítomnost no. 2, Praha: Martin Jan Stránský, 2002
- MALINA, Jaroslav. Antropologický slovník, aneb, Co by mohl o člověku vědět každý člověk: (s přihlédnutím k dějinám literatury a umění). Brno: Akademické nakladatelství CERM, c2009. ISBN 978-80-7204-560-0.
- MANNSCHATZ, Eberhard, Einführung in die sozialistische Familienerziehung, Berlin 1971, Volk und Wissen
- MARX, ENGELS, Vybrané spisy II, SNPL 1954
- MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. Děti, rodina a stres: vybrané kapitoly z prevence psychické zátěže u dětí. [Praha]: Galén, [1994?]. ISBN 80-85824-06-x.
- MATOUŠEK, Oldřich. Rodina jako instituce a vztahová síť. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-24-9.

- MATOUŠEK, Oldřich. Rodina jako instituce a vztahová síť. 3., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-19-9.
- Malý sociologický slovník. Praha, Svoboda 1970.
- MELGOSA, Julián. Žít naplno: kniha o dospívání. Praha: Advent-Orion, 1999. ISBN 80-7172-300-2.
- MELGOSA, Julián a Raul POSSE. Umění výchovy dítěte. Praha: Advent-Orion, c2003. Harmonický život. ISBN 80-7172-613-3.
- MOŽNÝ, I., Co v dnešní době znamená rodina, Psychologie dnes, čís. 12, roč. 13, prosinec 2007, Portál. ISSN 1212-9607.
- MOŽNÝ, Ivo. Rodina a společnost. Ilustroval Vladimír JIRÁNEK. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-58-x.
- MOŽNÝ, Ivo. Rodina a společnost. 2., upr. vyd. Ilustroval Vladimír JIRÁNEK. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-86429-87-8.
- MUCHA, Ivan. Sociologie: základní texty. Pelhřimov: Vydavatelství 999, 2004. ISBN 80-86391-13-2.
- NOVOTNÝ, Petr, Jitka IVIČIČOVÁ, Ivana SYRŮČKOVÁ a Pavlína VONDRÁČKOVÁ. Nový občanský zákoník. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-80-271-0431-4.
- PALONCYOVÁ, Jana, Jana BARVÍKOVÁ, Sylva HÖHNE a Věra KUCHARŮVÁ. Neúplné rodiny. Praha: VÚPSV, 2019. ISBN 978-80-7416-357-9.
- PETRUSEK, Miloslav, Hana MAŘÍKOVÁ a Alena VODÁKOVÁ. Velký sociologický slovník. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-164-1.
- PLAŇAVA, Ivo. Manželství a rodiny: struktura, dynamika, komunikace. Brno: Doplněk, 2000. ISBN 80-7239-039-2.
- PULKRÁBKOVÁ, K., Co v dnešní době znamená rodina, Psychologie dnes, čís.12, roč.13, prosinec 2007, Portál, ISSN 1212-9607.

- RABUŠIC, Ladislav. Kde ty všechny děti jsou? porodnost v sociologické perspektivě. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-01-6.
- RYCHTAŘÍKOVÁ, Jitka a Simona PIKÁLKOVÁ. Diferenciace reprodukčního a rodinného chování v evropských populacích. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2001. ISBN 80-7330-004-4.
- SINGLY, François de. Sociologie současné rodiny. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-249-1.
- SKUPNIK, Jaroslav, MALINA, Jaroslav, ed. Panoráma biologické a sociokulturní antropologie: modulové učební texty pro studenty antropologie a "příbuzných" oborů. Brno: Nadace Universitas Masarykiana, 2002. Scientia (Nadace Universitatis Masarykiana). ISBN isbn80-210-2840-8.
- SOBOTKOVÁ, Irena. Psychologie rodiny. 2., přeprac. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-.
- STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN. Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. SCAN. ISBN 80-8583-460-x.
- STŘELEČEK, S. a kol.: Kapitoly z rodinné výchovy: učebnice pro střední školy. Praha: Fortuna, 1992. ISBN 80-85298-84-8.
- STŘELEČEK, Stanislav, ed. Studie z teorie a metodiky výchovy. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2005. ISBN 8021036877.
- STEIN, Peter. J. 1981. Single Life: Unmarried Adults in Social Context. New York: St. Martin's Press. 978-0312725976
- SRB, Vladimír. 1000 let obyvatelstva českých zemí. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0712-3.
- SUNDERLAND, Margot. Věda zvaná rodičovství. V Praze: Ikar, 2008. ISBN 978-80-249-1004-8.
- ŠULOVÁ L., Co v dnešní době znamená rodina, Psychologie dnes, čís.12, roč. 13., prosinec 2007, Portál. ISSN 1212-9607.

TOMÁŠEK, Marcel. Singles a jejich vztahy; kvalitativní pohled na nesezdané a nekohabituující jednotlivce v České republice. Sociologický časopis. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006, roč. 2006, č. 1, s. 81-106, 25 s. ISSN 0038-0288.

VEBLEN, Thorstein. Teorie zahálčivé třídy. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. Klas (Sociologické nakladatelství). ISBN 8085850710.

VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. Aplikovaná sociální psychologie I. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-269-6.

VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK. Sociální psychologie. Praha: ISV, 1997. Psychologie (ISV). ISBN 80-85866-20-x.

ZACHAROVÁ, Eva a Jitka ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ. Základy psychologie pro zdravotnické obory. Praha: Grada, 2011. Sestra (Grada). ISBN 978-80-247-4062-1.

Zákon č. 89/2012 Sb. ze dne 3. února 2012 občanský zákoník, Rodinné právo, část druhá, In: Sbírka zákonů České republiky, 22. 3. 2012, částka 33.

Internetové zdroje:

ABZ.cz: slovník cizích slov – online hledání [online]. Copyright © [cit. 22.11.2022]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php>

Centrum pro výzkum veřejného mínění. [online]. Copyright © [cit. 22.11.2022]. Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Svatby ve 21. století, 2020. [online]. [cit. 5.1.2021]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/rostouci-snatecnost-zastavil-koronavirus>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. [online] (2021). Získáno 2022, Dostupný z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-obyvatelstva-ceske-republiky-2021>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. [online] (2021). Získáno 2022, Dostupný z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-obyvatelstva-v-krajich-ceske-republiky-2021>

Deník.cz - informace, které jsou vám nejbliž [online]. Copyright © [cit. 22.11.2022]. Dostupné z: https://www.denik.cz/moje_rodina/psiknizka20080228.html

ESPON – výzkumný program EU zabývající se prostorovými trendy, název „European Spatial Planning Observation Network“

European Values Study. European Values Study [online]. Dostupné z:

<https://europeanvaluesstudy.eu/>

Institute – Sociologická encyklopedie. [online]. Dostupné z:

<https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Institute>

iROZHLAS – spolehlivé a rychlé zprávy [online]. Copyright © 1997 [cit. 22.11.2022].

Dostupné z: <https://www.irozhlas.cz/node/5931537>

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Nesezdané soužití. Dny práva – 2015 – Days of Law [online].

Brno: Masarykova univerzita, 2016 [cit. 5. 1. 2021]. s. 93 a 94. ISBN 978-80-210-8202-1.

Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/dokumenty/34961>

Průvodce [online]. Copyright © [cit. 22.11.2022]. Dostupné z:

<https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Zpr%C3%A1va+o+rodin%C4%9B+2020>

Singles – proč jsou někteří lidé raději sami? - MUDr. Zbyněk Mlčoch. Wayback Machine

[online]. Copyright © MUDr. Zbyněk Mlčoch 2003 [cit. 22.11.2022]. Dostupné z:

https://web.archive.org/web/20090303224946/http://zbynekmlcoch.cz/info/bez_partnera/singles_proc_jsou_nekteri_lide_radeji_sami_.html

Sociologická encyklopedie. [online]. Dostupné z:

<https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Rodina>

VÍTEČKOVÁ, Miluše, BRABCOVÁ, Iva. Nesezdané soužití-součást proměny rodiny

(přehledová studie). Kontakt [online]. 2010, s. 488. [cit. 5.1.2021]. ISSN 1212-4117.

Dostupné z: <https://www.researchgate.net/publication/332216037>

ZAJÍČKOVÁ, Andrea. Nemanželské dítě. Dá se na něm vydělat? [online] (2008). deník.

